

Univerzitet u Beogradu

Master studije: Terorizam, organizovani
kriminal i bezbednost

MASTER RAD

Ekstremizam i terorizam na Jugu Srbije

Mentor: **Prof. dr Dragan Simeunović**

Student: **Nikola Jović 142/2013**

Beograd, 2015.

Apstrakt:

Ovaj rad obuhvata odnose koji vladaju na Jugu Srbije, probleme sa kojima se suočava naša zemlja - albanskim ekstremizmom i terorizmom. Najpre ćemo se baviti određenjem fenomena ekstremizma i terorizma, da bismo u nastavku istraživanja elaborirali bezbednosne probleme koji nastaju pojavom etnoseparatističkog ekstremizma na Jugu Srbije. Podrobnije ćemo objasniti ekstremizam i terorizam u Republici Srbiji, počevši od ekstremističkih napada i provokacija, pa sve do pravih terorističkih akata na prostoru Kosova i Metohije, i posledice tih akata. Takođe ćemo objasniti albanske terorističke organizacije koje deluju na prostoru Kosova i Metohije, kao i u opštinama na Jugu Republike Srbije. Deo rada ćemo posvetiti albanskoj nacionalnoj manjini u Republici Srbiji. Na kraju rada ćemo se posebno osvrnuti na bezbednosne probleme u opštinama Bujanovac, Preševo i Medveđa.

Ključne reči: ekstremizam, terorizam, Jug Srbije, Kosovo i Metohija, Bujanovac, Preševo, Medveđa, etnički sukobi, terorističke organizacije.

Biografija:

Završio sam OŠ „Dositej Obradović“ kao i Ekonomsko trgovinsku školu u Vranju. 2010. godine sam upisao Fakultet za pravne i poslovne studije „Lazar Vrkatić“ u Novom Sadu. Diplomirao 2013. godine, sa prosečnom ocenom 7,38 na temu „Planovi i mere zaštite ličnosti prilikom putovanja automobilom“. Nakon toga upisao multidisciplinarne master studije Univerziteta u Beogradu - smer „Terorizam, organizovani kriminal i bezbednost“

SADRŽAJ:

Uvod	1
1. Pojam ekstremizma.....	3
1.1. Problemi u određenju ekstremizma	5
1.2. Istorija pojma ekstremizam	6
1.2.1. Od antike do francuske revolucije	6
1.2.2. Ekstremizam od francuske revolucije	6
1.2.3. Rađanje pojma ekstremizma u XIX veku	7
1.3. Razlikovanje ekstremizma od terorizma.....	8
2. Pojam terorizma.....	10
2.1. Nastanak i istorija terorizma	12
2.2. Osnovne činjenice o savremenom terorizmu	13
2.2.1. Akteri terorizma.....	14
2.2.2. Mete terorizma.....	14
2.2.3. Metode i sredstva terorizma	15
2.2.4. Ciljevi terorizma.....	16
2.3. Razlikovanje terorizma od srodnih oblika političkog nasilja	17
2.3.1. Razlikovanje terorizma od terora i terorisanja	17
2.3.2. Razlikovanje terorizma od gerile	19
2.4. Klasifikacija terorizma.....	20
2.4.1. Klasifikacija prema programatsko-ciljnoj orijentaciji.....	20
2.4.2. Klasifikacija terorizma prema sredstvima i metodama	21
2.4.3. Klasifikacija terorizma prema tipu aktera - subjekata terorizma	21
3. Terorizam i ekstremizam u Srbiji	22
3.1. Istorija sukoba u Srbiji	22
3.2. Sukobi nakon rata.....	24
3.3. Projekat Velika Albanija.....	25

3.4. Albanci u Srbiji.....	28
3.5. Pojam albanskog ekstremizma.....	30
3.6. Terorističke organizacije u Srbiji.....	30
3.6.1. Oslobodilačka Vojska Kosova (OVK)	30
3.6.2. Oslobodilačka vojska Preševa, Medveđe i Bujanovca (OVPMB)	35
3.6.3. Albanska Nacionalna Armija (ANA).....	37
3.7. Eskalacija albanskog terorizma	40
3.8. Sukobi na Kosovu	43
3.8.1. Martovski Pogrom	46
3.8.2. Hronologija događaja 15-22. Mart 2004.....	46
3.8.3. Raseljavanje i progon Srba sa Kosova	54
3.9. Bujanovac Preševo Medveđa.....	58
3.9.1. Sukob u Bujanovcu i Preševu.....	63
4. Zaključak.....	64
5. Literatura.....	65

Uvod

Ekstremizam i terorizam su značajne pojave i to najbolje govori pažnja koju izazivaju u medijima. Iako postoji brojna literatura, ekstremizam i terorizam nisu najpreciznije definisani, zahvaljujući strahu i nesigurnosti koju izazivaju i nepredvidivosti i stalnom rađanju novih organizacija. Terorizam je noćna mora mnogih vlada i predstavlja globalnu pretnju čovečanstvu.

Ekstremizam spada u raširene i često korišćene pojmove. Uočljive su mnoge nedoslednosti i manjkavosti vezane za definisanje i određivanje pojma ekstremizam. Jedino što spaja različite autore je nedvosmisleno negativan stav prema onome što smatraju ekstremizmom. Ekstremizam se mora poznavati da bi se protiv njega borilo. Relativno slabo poznavanje istorije ovog pojma je dovelo do takvog stanja. Pre nego što bilo kažemo o pojmu ekstremizma moramo obratiti pažnju na njegovu istoriju i načine na koji je on upotrebljavan. Takođe moramo voditi računa i o duhovnim pretpostavkama za razvoj ovog pojma odnosno o tradiciji mišljenja u okviru koje nastaje sam pojam ekstremizma. Nakon toga se može pristupiti dubljim raspravama vezanim za ovaj pojam.¹

Kada govorimo o nekoj pojavi moramo odrediti i njeno mesto u klasifikaciji da bi dobili jasniju predstavu o njoj. Ne možemo terorizam poistovetiti sa Al Kaidom jer postoje druge terorističke organizacije koje pripadaju drugim tipovima terorizma.

Definisanje savremenog terorizma predstavlja najsloženiju i najznačajniju fazu. U cilju opšteprihvatljivog i ohrabrujućeg definisanja terorizma treba naglasiti da terorizam nije biološka pojava, tj. da se čovek ne rađa kao terorista. Kao što je rat produžetak politike drugim sredstvima, tako je danas terorizam produžena ruka politike koja se vodi nelegalnim sredstvima.

Terorizam, kao veliki problem savremenog društva, postao je pojava, pojam, misao i termin koji je ušao u svakodnevni život savremenog čoveka. Uporedo sa razvojem i napretkom čovečanstva u tehničkom, materijalnom i kulturnom pogledu, razvija se i terorizam.

Savremeni terorizam postao je najveći izazov za državu, njene organe bezbednosti, ali i za samu organizaciju UN. Svaki pomak u identifikaciji metoda i sadržaja terorizma značajan je u borbi i prevenciji protiv te pojave koja kroz istoriju menja svoje oblike pa i samo

¹ Dostanić Dušan, *Istorija pojma ekstremizam*, Monografska studija, Institut za političke studije, Beograd, 2013. str.41

značenje reči, pa tako izazovi koje postavlja pred čovečanstvo stalno menjaju i osnove definicije.

Iako terorizam nije novi fenomen, globalne društvene promene koje su na sceni u velikoj meri utiču na karakter terorizma. Uzroci terorizma se nalaze u slabosti pravnih država i nefunkcionalnosti velikih sistema, otuđenosti, nemaštini, nacionalnim sukobima, tenzijama, zloupotrebi vlasti.

Terorističke i ekstremističke grupe je teško identifikovati i bilo bi pogrešno kada bi ih svrstali u isti koš. 2002. godine Stejt Dipartment je identifikovao 33 različite terorističke organizacije, dakle, između terorističkih organizacija ima više razlika nego sličnosti.²

U ovom radu će biti reči o ekstremizmu i terorizmu koji su jako zastupljeni u javnosti i jedni od najvećih problema danas u svetu.

U prvom delu rada bavićemo se pojmom ekstremizma, njegovom podelom, kao i problemima pri njegovom određenju. Takođe u ovom delu rada ćemo objasniti istorijske aspekte ekstremizma i njegovo definisanje kroz istoriju i po čemu se sve to razlikuje od pojma terorizam.

O uopštenom pojmu terorizma, kao i njegovom nastanku i klasifikaciji ćemo govoriti u drugom delu ovog rada. Takođe ćemo pomenuti osnovne činjenice terorizma kao što su akteri, metode, mete, ciljevi i njegovo razlikovanje od srodnih fenomena kao što su gerila i teror.

Treće i najbitnije poglavlje ćemo posvetiti terorizmu i ekstremizmu u našoj zemlji, Republici Srbiji. Tu ćemo govoriti uošteno o terorizmu na Jugu naše zemlje, istorijatu od samog početka ovog problema gde je i sve počelo na Jugu, na prostorima Kosova i Metohije. Govorićemo i o Albancima u Srbiji i njihovoj stalnoj želji da otepe Kosovo i Metohiju kao i opštine Bujanovac, Preševo i Medveđa. Jedan deo poglavlja posvetićemo albanskim terorističkim organizacijama kao što su Oslobodilačka Vojska Kosova, Albanska Nacionalna Armija, Oslobodilačka Vojska Preševa, Medveđe i Bujanovca. U sledećem delu ćemo govoriti o eskalaciji terorizma i sukobima na Kosovu, kao i raseljavanju srpskog stanovništva sa područja Kosova i Metohije. Potom ćemo se posvetiti opštinama Bujanovac, Preševo i Medveđa i sukobima u tim opštinama.

² Kegli Čarls, Vitkof Judžin, Svetska politika- trend i transformacija, Centar za studije jugoistočne Evrope, Fakultet političkih nauka, Diplomatska akademija, Beograd, 2004. str. 623

1. Pojam ekstremizma

Ekstremizam spada u red fenomena koji se neprestano eksploatišu u svakodnevnom životu i koje je sa teorijskog stanovništva teško definisati. Ekstremizam potiče od latinske reči *extremus* što znači krajnost, nepopustivost u određenim idejama, stavovima i postupcima. Ekstremizam korespondira sa idejom granice odnosno ograničavanja.³

Krajnost u ponašanju nije bila nimalo popularna kod starih Grka, pa je Aristotel s pravom tvrdio kako je umerenost garancija dobrog života u političkoj zajednici, za razliku od krajnosti koja je narušavala harmoniju polisa. Smatralo se da se harmonija može narušiti ne samo činjenjem zločina i izdajom države već i prekomernim sticanjem bogatstva. Umerenost i prosečnost su kao vrline bile na visokoj moralnoj skali kod Aristotela pa on u *Politici* ističe „da je srećan život onaj koji počiva na ničim sprečavanoj vrlini i da je vrlina sredina između dve krajnosti.“⁴

Zapadnoevropski politikolozi početkom dvadesetog veka u svojim delima ekstremiste nazivali boljševike u Rusiji koji su učestvovali u Oktobarskoj revoluciji 1917. godine. Dakle, dolazimo do zaključka da ekstremizam se najpre vezuje za levicu da bi kasnije bio pripisan i desnici u formi fašizma i nacizma.⁵ Postoje i oni koji su Jakobinsku diktaturu smatrali prvom formom državnog ekstremizma.

Osamdesetih godina dvadesetog veka politikolozi Uve Bakes i Ekhard Jese pokušavaju da odrede ovaj fenomen etabliirajući ga u akademskim krugovima. Zapažaju da ekstremizam nije isto kao i radikalizam polazeći od njihove etimološke osnove. Prikazali su ekstremizam u vidu potkovice tako što su krajevi političkog spektra približavaju, dok je centar kao umerena varijanta nalazi na sredini i simbol je demokratskog društva. Po modelu potkovice politički ekstremizam (levičarski ili desničarski) je antagonizam demokratiji, pravnoj državi i vladavini prava.⁶

Prema Mariji Đorić fenomen ekstremizma nije lako definisati iz više razloga. Reč je o pojavi koja se može javiti u različitim sverama društva. Recimo ekstremizam postoji u sportu i može se javiti u više oblika: u formi nasilnog ponašanja određenih grupa u publici tj. huligana na sportskim priredbama, u vidu ekstremnih sportova koji su karakteristični po tome

³ Đorić, Marija, „Teorijsko određenje ekstremizma“, Kultura polisa, 2012, br. 17, str. 45.

⁴ Aristotel, *Politika*, BIGZ, Beograd, 2003. str. 112

⁵ Đorić, Marija, „Teorijsko određenje ekstremizma“, Kultura polisa, 2012, br. 17, str. 46

⁶ Đorić Marija, *Ekstremna desnica*, Udruženje nauka i društvo Srbije, Beograd, 2014. str. 22

što su visokorizični po život (alpinizam, sportsko penjanje, rafting, bandži-džamping, brdski biciklizam, paraglajding itd).⁷

U Političkoj enciklopediji ekstremizam označava „zauzimanje krajnjeg ili najoštrijeg stava u nekom pitanju, akciji ili pokretu, odnosno zastupanje gledišta koje se nalazi na kraju lestvice uopšte mogućih gledišta o tom pitanju i koje je u toj meri isključivo da odbija svako vođenje računa o ostalim mišljenjima, alternativama ili o pojedinačnim okolnostima i uslovima situacije.“⁸

U političko propagandnim porukama ekstremizam se koristi za diskvalifikaciju političkih protivnika. U politici ekstremistima se ne nazivaju samo oni koji se koriste ekstremnim metodama ili teže ostvarivanju ekstremnih ciljeva, već i neekstremni politički protivnici.

Prema Simeunoviću postoje tri vrste ekstremizma u politici:

1. Kada se ostvaruju neekstremni ciljevi ekstremnim sredstvima;
2. Kada se ekstremni ciljevi ostvaruju neekstremnim sredstvima;
3. Kada se ekstremni ciljevi ostvaruju ekstremnim sredstvima.⁹

Prvi oblik ekstremizma preferira realizaciju neekstremnih (umerenih) ciljeva uz pomoć ekstremnih sredstava imamo u situaciji kada nacija teži stvaranju sopstvene države ali uz upotrebu ekstremnih sredstava kao što su razni oblici političkog nasilja poput terorizma, rata, političkih ubistava i dr. U drugom slučaju se koriste neekstremna (umerena) sredstva zarad ostvarivanja ekstremnih ciljeva možemo govoriti kroz primer Hitlerovog dolaska na vlast u Nemačkoj uz pomoć parlamentarnih izbora, ali njegov krajnji politički cilj bio je ekstremizam koji se manifestovao u formi nacizma. Treći primer možemo prikazati kroz akcije NDH tokom Drugog svetskog rata koja je uz pomoć nasilja (etničkog čišćenja) kao osnovne metode delovanja ostvarila ekstremističke ciljeve.

Ekstremizam se vezuje za grupni identitet treba naglasiti da su njemu svojstveni tzv. međugrupni odnosi koj podrazumevaju odnose između dve ili više grupa i tiču se grupne identifikacije. To znači da kada pojedinci koji pripadaju nekoj grupi stupe u interakciju s drugom grupom.

⁷ Đorić Marija, *Ekstremna desnica*, Udruženje nauka i društvo Srbije, Beograd, 2014. str. 23

⁸ *Politička enciklopedija*, Savremena administracija, Beograd, 1975, str. 247.

⁹ Simeunović Dragan, *Terorizam*, Pravni fakultet, Beograd, 2009.

1.1. Problemi u određenju ekstremizma

Postoji nekoliko značajnih problema u pokušajima teorijskog određenja ekstremizma. Najpre treba uzeti u obzir da je reč o pojavi koja nije čisto političkog karaktera već se podjednako može javiti u različitim sferama društva. Ekstremizam možemo sresti u kulturi, sportu, umetnosti, religiji, dok je njegova destruktivnost najizraženija u polju politike.¹⁰

U religiji ekstremizam se često ispoljava u formi religijski fundiranog terorizma koji može dovesti do velikog broja žrtava kako što je bio napad na Njujork i Vašington 11. septembra 2001. godine. Pogrešne su tvrdnje da je ekstremizam svojstvo određenih religija, npr. islama, jer se može javiti i u drugim religijama. Pripadnici Kju Kluka Klana svoje zločine nad crncima su opravdavali navodnom odbranom bele rase u ime hrišćanstva.¹¹

Ekstremizam u sportu je pre svega poznat kao huliganizam i predstavlja nasilje publike na sportskim priredbama, ali se može javiti i u formi ekstremih sportova. Zloupotreba sporta od strane politike je i te kako moguća, pa u tom kontekstu možemo govoriti i o politizaciji huligalizma ukoliko se nasilje na sportskim priredbama koristi u političke svrhe.¹²

Najopasniji ekstremizam je onaj u politici jer može rezultirati velikim posledicama po društvo. Da bi mu se pripisalo političko svojstvo, ekstremizam mora da ispuni dva uslova, mora imati:

1. političke motive i
2. političke posledice.

Politički ekstremizam uvek nastaje sa političkim namerama i egzistira u polju politike.

¹⁰ Đorić, Marija, „Teorijsko određenje ekstremizma“, Kultura polisa, 2012, br. 17, str. 47.

¹¹ Isto

¹² Isto, str. 48

1.2. Istorija pojma ekstremizam

1.2.1. Od antike do francuske revolucije

Radanje apsolutne monarhije značilo je dakle i odricanje od ideje mešovitog poretka. Međutim, još uvek niko ne govori o ekstremima i ekstremizmu. Pojam ekstremizam pojavljuje se tek kod kalvinističkog pisca Ludviga Kamerariusa 1646. godine koji ga koristi za jezuite. Međutim, ekstremizam kao pojam tada još uvek nije bio šire prihvaćen.

Monteskje ostaje u aristotelovskoj tradiciji kada preporučuje duh umerenosti i potragu za srednjim rešenjem. „Kaže, i tako mi se čini, da sam ovo delo napisao samo zato da bih dokazao: zakonodavca mora da vodi duh umerenosti; političko dobro, baš kao i moralno, počiva uvek između dve krajnosti”.¹³ U tom smislu nije ni malo slučajno što je upravo Monteskje tvorac doktrine o podeli vlasti. Koncentracija vlasti u jednom telu suprotna je ideji umerenosti i ravnoteže. Za Monteskjeom polaze Medison, Hamilton i Džej. Oni prihvataju ideju podele vlasti, ali su takođe zaokupljeni pitanjima kako sprečiti tiraniju manjine nad većinom, i još važnije kako onemogućiti tiraniju većine nad manjinom. Njihov cilj je dakle da stvore umerenu demokratiju i sačuvaju je od mogućih zastranjivanja. Istoj tradiciji pripadao je i Tokvil koji je uočio značaj principa jednakosti i demokratije pri čemu je jedino pitanje da li će demokratija poništiti ili očuvati slobodu. Iako nisu jasno formulisali pojam ekstremizama, svi ovi pisci su zapravo protivnici ekstremizma i zastranjivanja u politici, ostajući na tragu misli koja traži umerenost, balans i ravnotežu među krajnostima, odnosno kombinovanje suprotstavljenih načela.

1.2.2. Ekstremizam od francuske revolucije

Mnogi smatraju da su Rusoova filozofija, a posebno njegovo shvatanje demokratije presudno uticali na ideje Francuske revolucije, a time i na pojavu savremenog ekstremizma. Hajne je pisao da je Robespijer bio Rusoova ruka. Francuska revolucija donela je sa sobom novu političku podelu na levicu, desnicu i centar. Sa ovom neutralnom, geometrijskom podelom skopčano je i razlikovanje „ekstremne” i „umerene” desnice odnosno levice. U novom sklopu snaga levica je označavala akciju, desnica reakciju, a centar njihovu sintezu.

¹³Monteskje Šarl, *O duhu zakona*, Zavod za udžbenike, Beograd, 2011

Revolucija, međutim, sa sobom nije donela samo novu terminologiju nego i iskustvo jakobinskog terora. Sa druge strane, postoje mišljenja o strukturalnoj povezanosti između prosvetiteljstva i terora. U doba prosvetiteljstva izmišljen je teror, odnosno praksa političkog masovnog ubistva radi čišćenja društva i čovečanstva. U tom smislu duhovni koreni levičarskog ekstremizma često se traže u krilu radikalnog prosvetiteljstva Helvecijusa, Holbaha, Morelija Malbija. Već početkom revolucije Edmund Berk pristupa njenoj kritici, ističući njena zastranjivanja i njenu neumerenost, dok su pisci iz kasnijeg vremena u Francuskoj revoluciji pronašli ključne tačke totalitarne demokratije. Berk je naglašavao razliku između Engleske Slavne revolucije i one izvedene u Francuskoj.¹⁴

1.2.3. Rađanje pojma ekstremizma u XIX veku

Period restauracije od 1815. do 1848. godine obeležen je sukobljavanjima između države i društva. Ispod fasade restauracije Evropu su obeležili društvena napetost i politički nemiri. Evropske monarhije vode otvorenu borbu protiv revolucionarnih načela, a posebno protiv demokrata i nacionalista. Iz perspektive evropske restauracije zahtevi za demokratijom i nacionalnim ujedinjenjem predstavljaju subverziju i neumerenost.¹⁵ Tokom tridesetih godina XIX veka u upotrebu postepeno ulaze i pojmovi kao što su „ekstremna levica” i „ekstremna desnica”. U istom periodu liberalni saksonski parlamentarac i lajpciški filozof Vilhelm Traugot Krug prvi koristi izraz ekstremizam kao sinonim za ultraštvo.

Zahvaljujući Krugu liberali dobijaju reč za stigmatizovanje svih onih koji dovode u pitanje model konstitucionalne liberalne države, bez obzira na pozicije sa kojih to čine. I levi i desni protivnici su neumereni, ekstremni, nasilni i prema tome jednako udaljeni od liberalne srednje pozicije.¹⁶

Iz Evrope pojam ekstremizam prelazi u Sjedinjene države. U periodu pre, za vreme i posle Građanskog rata strane koje su se radikalno razlikovale u svojim pogledima na ropstvo su jedna drugu označavale kao ekstremiste, odnosno ultraše.¹⁷ Tako je na primer u Americi pre Građanskog rata konsekvantni pacifizam označavan kao ultrizam. Istovremeno, dok se jedan broj protivnika ropstva izjašnjavao za postepeno oslobođenje, radikalniji abolicionisti zahtevaju beskompromisnu borbu i u toj borbi odbacuju svaku umerenost i postepenost. Zbog

¹⁴ Dostanić Dušan, *Istorija pojma ekstremizam*, Monografska studija, Institut za političke studije, Beograd, 2013. str, 46

¹⁵ Isto, str. 49

¹⁶ Isto

¹⁷ Bodin Žan, *Šest knjiga o republici*, Politička kultura, Zagreb, 2002.

svoje ili-ili politike borci protiv ropstva nazivani sufanaticima i zilotima. Oni koji su u raspravi za ili protiv ropstva želeli da ostanu neutralni ili barem da snize temperaturu govorili su o ekstremistima na jugu kao i na severu koji u svom zastranjivanju jedni druge niti čuju niti razumeju. Zagovornici kompromisa tvrdili su da ekstremisti snaže jedni druge, odnosno da zajedno rade na poslu dezintegracije. Prema Bakesovim rečima, može se zaključiti da je za istoriju ekstremizma američki Građanski rat bio od izuzetne važnosti. Od Građanskog rata nadalje etablirao se pojam ekstremizam kao sastavni deo političkog govora. Uskoro se proširuje na ostale sporne teme

1.3. Razlikovanje ekstremizma od terorizma

Ekstremizam se prepliće sa srodnim fenomenima poput terorizma, radikalizma, fundamentalizma, fanatizma i populizma. Neretko se ovi pojmovi međusobno poistovećuju što nije ispravno, jer se na taj način zamagljuje prava naučna slika i suština svakog od njih pojedinačno. Ekstremizam i njemu slični fenomeni se mogu međusobno podudarati i razlikovati u pojedinim segmentima.¹⁸

Kada poredimo terorizam i ekstremizam, trebamo napomenuti da je svaki terorizam u isto vreme ekstremizam (tj. potvrđeni ekstremizam na delu), dok ne možemo reći da je svaki ekstremizam u isto vreme i terorizam. O odnosu ekstremizma i terorizma se može govoriti o odnosu opšteg i posebnog. Ekstremizam ima karakter opštosti, terorizam sagledavamo kroz prizmu posebnosti.¹⁹

Problemi u definisanju terorizma su višestruki:²⁰

- *Dinamičnost i promenljivost fenomena terorizma.* Terorizam se u svojoj savremenoj formi prvi put javlja kod ruskih anarhista u devetnaestom veku (npr. organizacija „Narodna volja“), da bi se kasnije manifestovao kroz različite forme. On nastaje u okviru ekstremne levice, ali se podjednako može naći i kod desnice.
- *Dvostrukost standarda i morala u međunarodnoj zajednici.* Kao što ljudi imaju pravo na svoju interpretaciju istine, tako i države u zavisnosti od svojih političkih interesa određuju ko je terorista, a ko nije. Na primer, „Oslobodilačka vojska Kosova“ koja je na početku svog postojanja

¹⁸ Đorić Marija, *Ekstremna desnica*, Udruženje nauka i društvo Srbije, Beograd, 2014. str. 37

¹⁹ Isto, str. 38

²⁰ Simeunović Dragan, *Terorizam*, Pravni fakultet, Beograd, 2009, str. 22

predstavljala tipičnu terorističku organizaciju, nije tako doživljavana od strane kosovskih Albanaca.

- *Poistovećivanje sa srodnim pojavama.* Terorizam nalikuje teroru, gerili i ekstremizmu ali se i razlikuje od njih. Od terora se razlikje tako što teror nasilje sprovodi neka vlast, dok su terorističke aktivnosti uvek usmerene protiv vlasti. Gerilci javno nose oružje i imaju podršku naroda. Terorizam se razlikuje od ekstremizma po tome što je izrazito politička pojava, što uvek implicira nasilje, što uvek involvira ekstremizam, a što ne važi u obrnutom slučaju.
- *Različiti pristupi u nauci.* Terorizam se izučava sa politikološkog, pravnog, sociološkog, vojnog, psihološkog stanovišta. Svaki od ovih naučnih pristupa koristi različiti vokabular, što ponovo stvara konfuziju u naučnom određenju ovog složenog fenomena.
- *Jednostrano definisanje.* U istraživanju terorizma pojedini autori se ograničavaju samo na definisanje metoda terorista ili pak, ciljeva, što ponovo nije dovoljno za sveobuhvatno i precizno određenje ovog složenog oblika političkog nasilja.

Dok je ekstremizam ponašanje na granici dozvoljenog sa tendencijom da se ta granica pređe, terorizam je pojava koja je sinonim političkog nasilja i koja se već nalazi s one strane granice. Terorizam uvek predstavlja nasilje protiv neke vlasti, čak i kad se radi o državnom terorizmu, što nije slučaj s ekstremizmom. Državni terorizam se sprovodi protiv neprijateljskih režima.²¹ Ekstremizam može biti usmeren protiv neke vlasti a može biti vezan za organe državne vlasti koji organizuju ekstremističke akcije ili teže realizaciji ekstremističkih ciljeva. Možemo zaključiti da je ekstremizam kao fenomen mnogo nedorečeniji od terorizma pa ga je zato teže definisati.²²

Terorizam je, kao što smo već naglasili, složeni oblik političkog nasilja, dok to nije uvek pravilo kod ekstremizma. Kod ekstremista postoji spremnost na upotrebu nasilja, ali nasilje ne mora biti krajnji ishod ekstremističkih akcija.

Postoji razlika i u pravnom određenju ovih pojava. Dok se terorizam u većini krivičnih zakonika širom sveta označava kao krivično delo, za ekstremizam još uvek ne postoji ujednačena pravna odrednica, pa samim tim ni sankcija, upravo iz razloga što državni organi ne mogu da se dogovore oko toga šta sve spada u ekstremizam.

²¹ Simeunović Dragan, *Terorizam*, Pravni fakultet, Beograd, 2009, str. 81

²² Đorić Marija, *Ekstremna desnica*, Udruženje nauka i društvo Srbije, Beograd, 2014. str. 43

2. Pojam terorizma

Terorizam se stalno menja po formi, sadržini, tipovima i oblicima organizovanja i načinima delovanja. Dakle, terorizam je postao najaktuelniji oblik nasilja koji po ambicijama prevazilazi sve druge oblike nasilja, bezumlja, izopačenosti i mržnje.²³ Savremeni terorizam je postao najveći izazov za državu i njene organe zaštite, kao i za samu organizaciju Ujedinjenih Nacija.

Međunarodno pravo ima zadatak da uravnoteži shvatanje terorizma i definiše ga. Do sada, praksa je pokazala da su pretnje postale globalne, ali ne i pravda. Procesi globalizacije i uspostavljanja novog svetskog poretka doveli su do pojačanja dejstva asimetrije, što se prvenstveno ispoljilo u pojavi terorizma kao globalnog problema. Iako terorizam nije novi fenomen, globalne društvene promene koje su na sceni u velikoj meri utiču na karakter terorizma, dovode do promena u trendovima, tendencijama i kretanjima terorizma što utiče na aktuelni i mogući terorizam.²⁴

Teroristički akti su medijski praćeni. Javlja se bezbroj oblika terorizma i svaki je različit po svojim političkim ciljevima, sredstvima i mrežama kojima se raspolaže, i pored razaranja efekat kojem se teži jeste izazivanje straha. Uzroci se nalaze u slabosti pravnih država i nefunkcionalnosti velikih sistema, otuđenosti, nacionalnim sukobima, tenzijama, zloupotrebi vlasti.

Terorističke aktivnosti su veoma složene i jos uvek nedovoljno razjašnjene, naročito kada je reč o njihovim nosiocima i uopšte razlozima njihovog postojanja. Na osnovu analize terorističkih aktivnosti, može se konstatovati da je pretnja savremenom svetu terorizmom velika, s obzirom na to da je broj država koje su opterećene terorizmom veliki, da sve veći broj terorističkih organizacija primenjuje terorizam, s tom da su najaktivnije islamističke terorističke organizacije.

Terorizam je „način borbe pojedinaca, političkih skupina i organizacija postojećih društveno-političkih poredaka i političkih sistema zasnovan na primeni organizovanog nasilja: atentati, ubijanje predstavnika država i političkih sistema, vladajućih klasa, napadi na društvena dobra, sabotaze i drugo“²⁵

²³ Keča Radomir, *Terorizam – globalna bezbjednosna prijetnja*, Evropski defendologija centar za naučna politička, ekonomska, socijalna, bezbjednosna, sociološka i kriminološka istraživanja, Banja Luka, 2012, str. 11

²⁴ Mijalkovski Milan, *Terorizam*, Beograd, 2004, str. 6

²⁵ Terorizam, u: *Opšta enciklopedija*, sv: Zagreb 1982, str. 191.

Terorizam znači širenje straha među protivnicima. Karakterišu ga razni oblici, od rasne, verske, nacionalne i klasne nesnošljivosti, starog i novog anarhizma, pa sve do separatističkih progona i tendencija.

Nepostojanje jedne svetski prihvaćene definicije terorizma od brojnih istaknutih naučnika smatra se glavnim faktorom koji mogu podstaći terorizam u budućnosti. Da bismo znali protiv čega se borimo i kako da se protiv nečega borimo, moramo znati šta je to. Nepostojanje definicije je uslovljeno različitostima i suprotstavljenostima političkih interesa, kao i postojanjem dvostrukih standarda i dvostrukog morala u međunarodnoj politici, pogotovo od strane velikih sila.

Terorizam je postao svakodnevica, a terorističke akcije mogu zahvatiti bilo koji deo sveta. Kao pojava, terorizam nema granice, dakle može se pojaviti na svakom delu planete ako za to postoji interes određenih snaga, struktura i subjekata. Osnovni izvori terorizma nalaze se u nagomilanim dubokim društvenim suprotnostima, te nepovoljnim društvenim uslovima koje neko želi po svaku cenu da promeni, kao i u neostvarenim ambicijama određenih društvenih grupa.

Koliko je terorizam značajan najbolje govori pažnja koju on izaziva, kako u medijima tako i u svakodnevnom životu. Dešava se da ljudi ne znaju imena najpoznatijih pisaca ili kompozitora, ali veoma dobro znaju imena poznatih terorista i terorističkih organizacija. Terorizam je noćna mora mnogih vlada, ali i medijska atrakcija. Evidentno je da terorizam predstavlja globalnu pretnju čovečanstvu, pa i pretnju opstanku pojedinih država.²⁶

Terorizam je tajna aktivnost, što i pored brojnih saznanja sprečava potpuni uvid u ovaj fenomen. Terorizam je više puta menjao značenje – u početku je označavao nasilje revolucionara koji su preuzeli vlast, nasilje vlasti, dok je u XIX veku bio vezan za delovanje anarhističkih i nihilističkih organizacija. U XX veku se opet vezuje za nasilje vlasti i rezime strahovlade poput nacističkog i staljinističkog, kao i za borbu za oslobođenje naroda od kolonijalnih vlasti. Od 70-ih godina se opet označava kao nasilje protiv neke i nečije vlasti, kao i nasilje nekih država.

²⁶ Bilandžić Mirko, *Terorizam i rekonstruisanje društvene moći*, Polemos, Zagreb 2013. str 33.

2.1. Nastanak i istorija terorizma

Reč teror je iz latinskog u francuski jezik ušla u XIV veku, a prva upotreba reči teror u engleskom jeziku se beleži 1528. godine.²⁷

Za teror revolucionarnih vlasti i njihovih pristalica svih levičarskih boja je ostao rezervisan izraz crveni teror, a za kontrarevolucionarno nasilje pristalica režima beli teror.

Izraz teroristi je skovan za vreme Francuske revolucije. Tako su se označavali zastupnici koncepta terora kao sistema nužnih mera zarad spasa revolucije, a nakon njihovog političkog pada tu reč su koristili protivnici da ih obeleže, da bi na kraju reč počeli da koriste svi koji su neprijatelji revolucije uopšte.²⁸

Tada je terorizam označavalo zalaganje za sprovođenje ideje o nasilju revolucionarnih vlasti koje su htele da brutalnim represijama zastraše brojne neprijatelje, pre svega monarhiste koji nisu mogli da se pomire s rušenjem monarhije i uspostavljanjem republikanske vlasti.²⁹

Terorizam je rođen kao dete ekstremne levice. Iako je nastao za vreme Francuske revolucije, nesporna je njegova veza sa levim krilom te revolucije. Sledeća velika revolucija, 1848. godine, nosila je jasan predznak levičarskih ideja. Po njenom neuspehu su zapravo i započeli prvi bombaški napadi i atentati frustriranih revolucionara. Ruski anarhista Mihail Bakunjin je zapravo idejni otac terorizma, iako mu on kao teorijska kategorija nikad nije bio u centru učenja. Njegovi govori i tekstovi su pozivali na anarhistički bunt i terorističko nasilje. Nasilje je za njega nužan instrument za ostvarivanje svake radikalne promene.

Prva teroristička organizacija na svetu, Naroda volja nastala je u Rusiji 1878. godine za vreme vladavine najprogresivnijeg ruskog cara, Aleksandra I Romanova. Sloboda govora i delovanje koje je on omogućio donele su slobodu ekstremnog delovanja u politici. On je i sam stradao od ruke Narodne volje 1881. godine, nakon 7 pokušaja atentata.

Terorizmom se služio veliki broj vladara kroz istoriju kako bi došli na vlast ili se na njoj zadržali. Veliko širenje terorizma dogodilo se već u XIX veku kad su se terorizmom počeli služiti pristalice anarhizma u zapadnoj Evropi, Rusiji i Americi, nastojeći atentatom ukloniti osobe na vodećim pozicijama i upravljanju državom.

Novija istorija je upoznala i primere terorizma kojem zahvalnost za svoju nezavisnost duguju Izrael, Kenija, Alžir, Kipar, budući da su politički pokreta tih zemalja primenjivali terorizam protiv kolonijalnih vlasti. Protiv britanske vlasti Palestinci su već pre II svetskog

²⁷ Simeunović Dragan, *Terorizam*, Pravni fakultet, Beograd, 2009, str. 87

²⁸ Isto, str. 89

²⁹ Isto, str. 91

rata pokrenuli pobune koje su vodile jevrejske terorističke organizacije Irgun i Stern Gang. Za vreme rata pobune se nisu javljale, ali već 1944. godine događaju se tri istovremena bombaška napada, a 1946. godine miniran je hotel Kralj David gde je bio smešten centralni ured Velike Britanije.

Početak savremenog terorizma, koji je ubrzo zahvatio čitav današnji svet, mnogi teoretičari vide u studentskim nemirima i pokretima 60-ih godina prošlog veka kad su do izražaja došli zahtevi studenata za rešavanjem društvenih pitanja i socijalnih problema, koje establišment nije mogao rešiti pa ih je pokušao sprečiti grubom silom. Od tada dolazi do zaokreta kod znatnog dela studentskih pokreta prema nasilnim metodama, poluvojnoj hijerarhiji, konspirativnosti u radu, strogom odabiru članstva itd. Ti događaji pospešuju i ubrzavaju premeštaj gerilskih pokreta iz ruralnih planinskih predela u gradska urbana središta, gde potom počinju s terorističkim napadima na predstavnike državne vlasti.

Najveći teroristički napadi u XXI veku:³⁰

- 11. septembra 2001. godine srušena su dva tornja Svetskog trgovinskog centra. Poginulo je 3033 ljudi, tela većine žrtava nisu pronađena.
- 12. oktobra 2002. godine na indonezijskom ostrvu Bali eksplodirale su dve bombe u turističkoj zoni i ubile najmanje 184 osobe. Jedna bomba eksplodirala u blizini noćnog kluba Sari a druga u blizini američkog konzulata.
- 11. marta 2004. godine u Madridu su eksplodirale su bombe na železničkoj stanici gde je poginulo najmanje 186 osoba i više stotine ranjeno.
- 7. jul 2005. godine u Londonu bio je napad na metro u kome su 37 osobe izgubilo život i oko 700 ranjeno.

2.2. Osnovne činjenice o savremenom terorizmu

U vezi sa savremenim terorizmom je i činjenica da je nosilac svakog oblika terorizma čovek, kao pojedinac, a uobičajeno kao član nekog kolektiviteta. Teroristi veruju da primenom nasilja, kao što je ubijanje, kidnapovanje, fizičko i psihičko zlostavljanje, usmerenom prema žrtvama, mogu stvoriti široko rasprostranjen strah i na taj način slomiti otpor i prinuditi državu na ustupke koji će im pomoći u postizanju cilja.

³⁰<http://www.24sata.hr/crna-kronika-news/najveci-teroristicki-napadi-u-novom-tisucljecu-22063> (11.08.2015)

U daljem tekstu razmotrićemo osnovne karakteristike terorizma samo onoliko koliko nam je potrebno da se podsetimo bitnih svojstava, kako bismo u bolje razumeli naredna poglavlja o etnoseparatističkom terorizmu. Govorimo o akterima, ciljevima, metama, metodama i sredstvima terorizma.

2.2.1. Akteri terorizma

Terorizam je sukob između dve strane. Dakle, na jednoj strani su agresori, odnosno teroristi koji preduzimaju određene nasilne aktivnosti upućene prema vitalnim interesima i vrednostima druge strane. Te nasilne aktivnosti teroristi čine u svrhu ostvarenja svojih ciljeva, odnosno prinuđivanja druge strane da prihvati njihove zahteve. Napadnuta strana ili žrtva nastoji da se odbani tako što preduzima slične mere, najčešće odbrambene, ali koje ponekad karakteriše izrazita ofanzivnost.

„Akteri terorizma najčešće su grupe i organizacije, ali je moguće da i neka institucija države bude organizator, pa i izvršilac terorističkog akta, naročito onda kada teži da to pripiše nekom drugom.“³¹ Iako teoretski i pojedinac može biti akter terorizma, u praksi se terorizam obično odnosi na organizacije. „Teroristička organizacija se kao i svaka druga politička organizacija stvara radi ostvarivanja nekog cilja, a nikada nije sama sebi cilj.“³²

Kad sve sumiramo, akteri terorizma su terorističke organizacije, čiji pripadnici imaju zajednički cilj i koriste različite metode kako bi taj cilj ostvarili.

2.2.2. Mete terorizma

Objekat napada terorista je država, kao i njene vitalne vrednosti, kao što su suverenitet, teritorijalni integritet, nezavisnost i slobode i prava građana. Terorista bira metu napada, organizuje, planira i izvodi nad njom posredno ili neposredno fizičko nasilje. Meta napada može biti lider političke stranke, državnik, komandir policijske stanice, pripadnik bezbednosne službe i slično. S druge strane meta može biti odabrana nasumično, odnosno to je akt nasilja koji se planira izvodi protiv svakoga. To mogu biti privatna lica (građani, civili) ili službena lica, odnosno osobe iz državne administracije, koja su u određenom trenutku najpovoljniji cilj. Međutim, mete terorista nisu samo ljudi već i objekti, kao što su zgrade,

³¹Simeunović Dragan, *Terorizam*, Pravni fakultet, Beograd, 2009, str. 69

³²Isto, str. 70

aerodromi, bitne građevine i slično. Postoje čak neke terorističke organizacije koje su, makar u određenom periodu svog postojanja, izbegavale ubijanje i povređivanje ljudi, već su se ograničile na uništavanje objekata i imovine.

2.2.3. Metode i sredstva terorizma

Osim toga što unapred bira metu napada, teroristička organizacija izuzetan značaj pridaje i drugim pojedinostima: gde će napasti, kada, kojim sredstvom i kakvom taktikom.

U vezi sa nosiocima terorizma danas veoma je važno imati u vidu da im ne predstavlja poseban problem snabdevanje sredstvima za nasilno delovanje. Naime, najveći broj terorističkih organizacija raspolaže visokoobrazovanim kadrovima iz oblasti tehničko-tehnoloških nauka, koje koriste za izradu improvizovanih sredstava, sa ogromnom destruktivnom moći.

„Tipične metode modernog terorizma jesu podmetanje eksploziva ili požara, napadi i atentati vatrenim oružjem, uzimanje talaca i otmice. Ne može se odbaciti ni mogućnost upotrebe nuklearnog, hemijskog ili bakteriološkog oružja.“³³

Teroristi često koriste bombe kako bi naneli štetu objektima, kao što su zgrade ili automobili, ili u cilju povređivanja ili ubijanja ljudi. Neki teroristi bombu sakrivaju i aktiviraju sa daljine, dok drugi žrtvuju svoje živote zajedno sa životima žrtava i detoniraju bombu koja je pričvršćena za njihovo telo, tzv. bombaši samoubice. Kao što smo spomenuli, dešava se da se teroristi služe i bioterorizmom. Hemijske ili biološke supstance se puštaju u atmosferu sa namerom trovanja ili ubijanja ljudi. Još jedna od metoda kojom se teroristi često služe jesu otmice. Pojedinci ili grupe mogu biti kidnapovani i zadržani kao taoci, kako bi teroristi osigurali izvršenje svojih zahteva. Često ti zahtevi mogu biti puštanje drugih terorista iz zatvora, a za uzvrat bi taoci bili oslobođeni. Obično su vladini zvaničnici, novinari i strani državljani žrtve kidnapovanja. Takođe, teroristi izvršavaju atentate na vladine lidere i diplomate, sa namerom da prouzrokuju kolaps vlade.

Akterima terorizma u hladnoratovskom svetu bila su dostupna mnogo raznovrsnija i savršenija sredstva za primenu nasilja, pa su njihova smrtonosna efikasnost i psihološki učinak bili mnogo veći od učinka nosilaca terorizma u drugoj polovini XIX veka i prvoj polovini XX veka. Konačno, „teroristi u bipolarnom svetu imali su visok nivo vlastite

³³ Vilkinson Pol, Terorizam protiv demokratije, Golden marketing, Zagreb, 2002. str 82

organizovanosti, ideološku i druge vrste podrške pojedinih zemalja, što ih je činilo veoma otpornim na ofanzivno-odbrambene mere zemalja čiju su bezbednost ugrožavali.“³⁴

2.2.4. Ciljevi terorizma

Cilj terorista je destabilizacija poretka protiv kog se bore. „Terorizam uvek podrazumeva proklamovanje nekih velikih ciljeva čija realizacija uglavnom nije moguća sredstvima i snagama kojima raspolažu teroristi.“³⁵

Klasifikacija terorizma prema ciljevima, koju koristimo u ovom radu, upravo nam govori o istorijskim ciljevima različitih vrsta terorizma. S obzirom da ćemo se u ovom radu baviti etnoseparatističkim terorizmom, nećemo ulaziti u detaljnije razmatranje ciljeva terorizma uopšte.

Generalno, terorističke grupe čine akte nasilja sa ciljem da:

- Stvore široko rasprostranjen strah;
- Privuku pažnju medija;
- Nateraju vladu da burno reaguje i pretera sa represivnim merama ;
- Ukradu i iznude novac i opremu, pogotovo oružje i municiju koji su od vitalnog značaja za njihove terorističke operacije;
- Dovedu u pitanje sposobnost države da zaštititi svoje građane uništavanjem postrojenja i remećenjem linija komunikacije;
- Smanje podršku vladi i redukuju pozitivne uticaje na ekonomiju zemlje tako što obeshrabruju strane investicije, turizam ili programe pomoći;
- Utiču na vladine odluke, zakonodavstvo i druge odluke od velikog značaja;
- Dovedu do oslobađanja uhapšenih terorista.³⁶

³⁴ Wilkinson Pol, Terorizam protiv demokratije, Golden marketing, Zagreb, 2002. str. 83

³⁵ Isto, str. 74

³⁶ Videti više o tome: <http://www.terrorism-research.com/goals/> (13.08.2015)

2.3. Razlikovanje terorizma od srodnih oblika političkog nasilja

Definicije terorizma se pretežno, ili isključivo, oslanjaju na strah kao definicioni element terorizma. Međutim, mnogo je drugih oblika nasilja, pretnji, pa čak i samoiniciranih doživljaja kojimogu izazvati strah, zbog čega terorizam ovakvim definicijama, nije ni precizno definisan niti je dovoljno razgraničen nesamo od političkih, već i od niza socijalnih pa i psiholoških fenomena.³⁷

Neophodno je osvrnuti se na najtipičnije greške kao što su nerazlikovanje terora od terorisanja, nerazlikovanje terora i terorizma kao i terorizma i gerile.

2.3.1. Razlikovanje terorizma od terora i terorisanja

Pod pojmom teror, u političkom smislu, podrazumeva se akcija nasilja koja se preduzima u političke svrhe radi zastrašivanja i slamanja otpora onoga prema kome se vrši. Teror predstavlja čvrsto organizovanu vlast, koji strah pretvara u nerazdvojni deo svakodnevnog života najširih slojeva građana. Osnovne karakteristike terora su: ograničavanje zakonitosti u materijalnom i proceduralnom smislu, neminovna arbitrarnost, iracionalnost sa stanovišta onih koji misle da njime postižu opšte koristan cilj i izazivanje širokog straha i opšte dezorijentisanosti. Iz ovoga proizilazi da se terorom označava metod vladanja. Međutim, pojmom teror označava se i metod borbe protiv vlasti, a na isti način se koristi i pojam terorizam. Tako se za teror vlasti kaže da je „teror odozgo“, „proces terora“, „režim terora“ ili „državni terorizam“, dok se za teror protivvlasti govori da je „individualni teror“, „teror odozdo“, „agitacioni teror“ ili jednostavno „terorizam“.³⁸

Vojin Dimitrijević smatra da je najjednostavnije, a najbliže opštem poimanju, izvesnu vrstu korišćenja straha radi vladanja nazvati prosto terorom, a slične metode upotrebljene u suprotnom pravcu, terorizmom.

Bitno je navesti zajedničke karakteristike terora i terorizma, a to su: prva, ostvarivanje političkih ciljeva (osvajanje ili održavanje vlasti), druga, dvostrukost meta (žrtva nasilja i primalac pretnje), treća, primjena fizičkog nasilja prema odabranim žrtvama i četvrta, izazivanje straha kao najvažniji proizvod.³⁹

³⁷ Milošević Milan, *Obrana od terorizma*, Beograd 2005, str. 26

³⁸ Dimitrijević Vojin, *Strahovlada*, Beograd, 1997, str. 126

³⁹ Đorđević Obrad, *Osnovi državne bezbednosti*, Beograd, 1987, str. 115

Simbolička funkcija u teroru se ne ogleda u nameri vršenja direktnog nasilja nad svima, već u domenu egzekucije izrasle iz mogućnosti da svako bude objekt nasilja bez obzira na potpunu nedužnost ostane nezaštićen. Stoga, suštinska odlika terora jeste organizovano, plansko i ciljno izvršenje izazivanja straha širokih razmera da bi se kroz željeno ponašanje i delovanje zastrašenih postigli odgovarajući ciljevi, odnosno realizovali konkretni interesi zastrašivača.

Teror je najčešće ispoljen u obliku raznovrsnih vidova represije ne samo nad stvarnim, nego i nad mogućim, pa i pretpostavljenim protivnicima vlasti pri čemu praktično svi mogu biti tretirani kao sumnjivi a time i kao mogući protivnici, i zbog toga se iskazuje kao preventivno nasilje.

Nerazlikovanje terora od terorizma je bazirano na tome da su to dva srodna oblika političkog nasilja koji prete velikom broju potencijalnih žrtava i podrazumevaju neselektivno nasilje. I terorizam i teror imaju dvostruku metu neposrednu žrtvu nad kojom se vrši nasilje i one kojima je poruka u formi terorističkog akta zapravo namenjena. I teror i terorizam ne priznaju nikakva moralna i pravna ograničenja.

Oni koji sprovode teror sa pozicija vlasti uvek to čine u ime nekakvog velikog društvenog napretka, takođe i teroristi svoje nasilje koje vrše protiv vlasti smatraju da vrše u ime nečeg velikog i dobrog.

Teror je vršenje nasilja u okviru procesa sprovođenja moći vladajućih, što znači da je teror uvek nasilje vlasti, dok je terorizam vršenje nasilja protiv neke i nečije vlasti, terorizam je oblik nasilnog suprotstavljanja vlastima.

Teror koji sprovode vlasti je uvek legalno nasilje, dok teror koji sprovode teroristi uvek nelegalno nasilje. Ljudi na vlasti se obezbeđuju zakonima, odlukama vlasti i propisima o legalnosti svom nasilju, dok ljudi van vlasti to ne mogu. Teror je uvek zakonita upotreba sile i prelazi granice legitimnosti, dok je terorizam uvek nezakonita upotreba sile.

Terorizam nema toliki kapacitet sile a proizvodi strah stalno kao što ga proizvodi teror vlasti na celom prostoru na kome se ta vlast prostire i to pokušava da nadoknadi faktorom iznenađenja.

2.3.2. Razlikovanje terorizma od gerile

Gerila⁴⁰ je oblik oružane borbe protiv stanovnika, pokreta, države agresora, omrznutog režima ili države, koji izvode naoružane grupe, mali odredi ili pripadnici specijalnih jedinica u cilju stvaranja psihološkog pritiska, fizičkog i materijalnog iscrpljivanja neprijatelja i stvaranja uslova za širu mobilizaciju masa i prerastanje u više oblike oružane borbe. Primjenjuje se taktika prepada, zasede, napada na transporte, udara po komunikacijama i slično. Gradska gerila obuhvata naoružane grupe, motivisane idejno-političkim razlozima, koje pripadaju ilegalnoj skupini ili pokretu koji, atentatima, diverzijama, sabotажama i kidnapovanjima pojedinaca na gradskom prostoru, vrše psihološki pritisak na neprijatelja i nastoje da ostvare svoje političke ciljeve.⁴¹

Gerila se od terorizma razlikuje po tome što: načelno predstavlja zakonitu borbu protiv stranog zavojevača-okupatora; ima širu podršku stanovništva proisteklu iz nezadovoljstva zbog ropske potčinjenosti, što predstavlja izvor velikog broja regruta dobrovoljaca; gerilci su dužni da poštuju ratno pravo; cilj im je nacionalno-građansko oslobođenje. Terorizam može da preraste u gerilu kada se terorističke grupe prikupe veliki broj dobrovoljaca, počnu javno da se prikazuju i da deluju u uniformama, s naoružanjem. Gerilska dejstva mogu da prerastu u oružanu pobunu. Generalno borci za slobodu se od terorista razlikuju po cilju kome teže, a to je građanska sloboda i metama napada, ato su oružane snage i državni organi, dok se teroristi identifikuju po sredstvima koja koriste, a to su nasilje i strah, najčešće premametama u tzv. civilnom sektoru.⁴²

Politički interes je razlog koji stvara vidnu razliku između terorista i gerilaca koja se manifestuje u tome da se pravi izraz svuda u svetu uzima kao negativna a drugi kao pozitivna etiketa. Zajedničko terorizmu i gerili je to što oba oblika nasilja predstavljaju neregularne metode borbe.

Prema prostoru, gerila se deli na seosku gerilu, sa osloncem na masu i na širu teritoriju i gradsku, odnosno strogo kadrovsku gerilu.

I terorizam i gerila su nasilje usmereno protiv vlasti i mogu biti sa sličnim ili istim razlozima za borbu. Gerilci sebe nazivaju borcima za slobodu. Njihova borba je vrsta vojne

⁴⁰ O etiologiji i fenomenologiji gerile vidi šire: E. Če Gevara: *Gerilsko ratovanje*, Beograd, 2008.

⁴¹ Đorđević Obrad, *Osnovi državne bezbednosti*, Beograd, 1987, str. 117

⁴² Mijalković Saša, *Nacionalna bezbednost*, Beograd, 2009, str. 244-245

strategije, i gerilci izvode operacije koje su dobrim delom vojnog karaktera služeći se taktikom specijalnih jedinica.⁴³

Gerilci teže osvajanju prostora, dok teroristi teže da okupiraju umove ljudi. Gerilci teže osvajaju prostor u geofizičkom smislu, teroristi teže osvajaju prostor u medijima. Gerilci se razlikuju od terorista i po tome što uvek teže da uspostave personalnu vlast na osvojenoj teritoriji, a teroristi ne teže ličnom osvajanju vlasti kao primarnom cilju. Teroristi za razliku od gerilaca ne poseduju teritoriju, ne nose javno oružje i ne uživaju javnu podršku respektabilnog dela stanovništva.

2.4. Klasifikacija terorizma

Klasifikacija se izvršava prema raznim principima. Zbog kompleksnosti postoje brojne klasifikacije terorizma. Ono što otežava klasifikaciju terorizma jeste postojanje mešovitih oblika u svetu terorizma. Na primer, organizacija se bori za separatistički cilj može istovremeno da bude i religijski ili ideoliški opredeljena, ili organizacija koja koristi samoubilačke metode koristi u velikoj meri i konvencionalne terorističke metode. Sve etnoseparatističke organizacije iz Evrope su imale svoju levičarsku fazu i ideološku dimenziju, dok desničarske terorističke organizacije tečile ne samo ostvarenju fašizma kao desničarske ideologije, već i ostvarenju etnoseparatističkih ciljeva.⁴⁴

Prema tipu prostora terorizam se deli na urbani i ruralni, dok prema prisutnosti na tlu sopstvene države terorizam se deli na unutrašnji i spoljni.

2.4.1. Klasifikacija prema programatsko-ciljnoj orijentaciji

Terorizam je ciljna delatnost.⁴⁵ Ciljevi terorističkih organizacija i terorista uvek odlikavaju društveno-političke okolnosti i istorijsku situaciju u kome teroristi nastupaju u ime tih ciljeva. Teroristi znaju za šta se bore i šta im je najvažniji cilj.

⁴³ Merati Ariel, *Terrorism as a Strategy of Insurgency*, u: *Terrorism and Political Violence*, 1993, str. 27

⁴⁴ Simeunović Dragan, *Terorizam*, Pravni fakultet, Beograd, 2009, str. 82

⁴⁵ Isto, str. 83

Prema Simeunoviću terorizam prema glavnim ciljevima možemo podeliti na tri grupe:

1. Ideološki motivisan terorizam;
 - 1.1. Levičarski terorizam
 - 1.2. Desničarski terorizam
2. Etno-separatistički terorizam;
3. Verski fundiran terorizam;
 - 3.1. Terorizam sekti
 - 3.2. Terorizam fundiran na interpretacijama velikih religija

2.4.2. Klasifikacija terorizma prema sredstvima i metodama

Prema sredstvima koja teroristi koriste, terorizam možemo podeliti na:

1. Klasični (konvencionalni) terorizam;
2. Biohemijski terorizam;
3. Nuklearni terorizam.

Prema metodima koja teroristi koriste, terorizam se deli na:

1. Klasični (konvencionalni) terorizam;
2. Samoubilački terorizam;
3. Sajber terorizam (upotreba interneta u terorističke svrhe);
4. Narko-terorizam.

2.4.3. Klasifikacija terorizma prema tipu aktera - subjekata terorizma

Prema ulozi u terorizmu posmatranom kao širem društvenom procesu razlikuju se tri vrste aktera:

1. akteri-izvršioci kao subjekti terorizma;
2. nevoljni akteri-žrtve kao objekti terorizma;
3. akteri kojima je upućena poruka nasiljem.

Klasifikacija terorizma prema akterima-subjektima terorizma je izvršena prema više povezanih kriterijuma: brojnosti, stepenu organizacione povezanosti i institucionalnoj dimenziji.⁴⁶

Primenjena na savremene i moguće pojavne oblike terorizma, deli se na:

1. Individualni terorizam;
2. Terorizam organizacija i ilegalnih grupa;
3. Institucionalni terorizam.

3. Terorizam i ekstremizam u Srbiji

3.1. Istorija sukoba u Srbiji

U XIV veku srpska država, posebno u razdoblju vladavine cara Dušana, obuhvatala je skoro ceo Balkan. Albanci (Arbanasi u to vreme) pre njenog uspostavljanja nisu bili organizovani u državnu zajednicu, odnosno nisu imali granicama određenu teritoriju, već su bili rasštrkani na pojedinim oblastima današnje severne Albanije. Turski agresor je 1501. godine zauzeo Drač i time okupirao teritoriju današnje Albanije. Osmanlijski okupator je zaveo vojno - spahijski terorski sistem, odnosno dosledno primenjivao džihad pod geslom "islam ili smrt", što je imalo za posledicu da najveći broj Albanaca prihvati islam za svoju veru, dok su Srbi i Vlasi koji su činili većinu stanovništva na prostoru između Skadra i Drača odbili da se preveruju i doživeli su genocid.

Albanci postali su pouzdani podanici turskom okupatoru u svakom pogledu, posebno u vojno - terorskom. Okupator je među njima regrutovao kontingente bašibozuka (turska neregularna vojska) koje je angažovao za činjenje najtežih zločina (ubistva, silovanja i pljačke) nad pravoslavnim civilima na Balkanu. Njihov zločinački doprinos je nagrađivao dodeljivanjem imanja ubijenih i prognanih pravoslavaca na prostoru današnje Albanije, Makedonije i Srbije i podsticao njihovo naseljavanje prema Vardaru, Nišu i Podgorici.

Sve izraženije slabljenje Turske imalo je za posledicu pojačavanja terora nad srpskim stanovništvom na Balkanu. Tako je u razdoblju od prvog srpsko-turskog rata 1876-1912. godine kada su Srbija i Makedonija oslobođeni od turskog ropstva, sa tog prostora oko 400.000 Srba bilo je prinuđeno da pobjegne. Turski okupator očigledno svestan početka kraja

⁴⁶ Simeunović Dragan, *Terorizam*, Pravni fakultet, Beograd, 2009, str. 85

svoje vladavine na Balkanu, u dosluhu sa autoritativnim Albancima, 23. maja 1878. godine u Prizrenu organizovao je skupštinu na kojoj je prisustvovalo 300 delegata (Albanci i predstavnici muslimanskih veleposednika iz Bosne i tadašnjeg Novopazarskog sandžaka). Ovaj skup predstavnika muslimana na Balkanu nazvan je Liga (Kongra), a zbog mesta gde je održan – Prizrenska liga. ⁴⁷

Sadržaji programa i drugih dokumenata donetih 1878. godine prilikom konstituisanja Prizrenske lige, prividno albanski, a u suštini proturski i panislamistički, predstavljaju izvoriste nasilju koje albanski ekstremisti od tada pa sve do danas primenjuju protiv matične države, prvenstveno rukovođeni iluzijom da će razbitinjen teritorijalni integritet i obnoviti šerijatske vladavine na Balkanu, odnosno uspostaviti islamsku "veliku" albansku državu u regionu. U stvari, sadržaj tih dokumenata predstavljaju vernu kopiju teoriju o džihadu, činjenica koja omogućava da se uvidi zbog čega albanski ekstremisti već više od sto godina (od 1912.) kontinuirano se služe terorizmom koji povremeno eskalira u oružanu pobunu. To je evidentno i danas, jer nikome ugrožava ljudska i manjinska prava albanske etničke zajednice, ali oni izводе terorističke akte. Zanimarivanje ove ključne činjenice, odnosno ključnog uzroka terorizmu albanskih ekstremista ima zaposledicu da se pokušava neutralisati neadekvatnim merama, postignuti rezultati u tom smislu su zanemarljivii stvara utisak o njegovoj "neuništivosti". Ukoliko ne bude uzet u obzir ovaj neoboriv argument, to će održavati i osnaživati iluzije albanskih ekstremista o tome da će u skladu sa teorijom o džihadu postići svojepolitičke ciljeve - uspostaviti na Balkanu islamsku šerijatsku državu kao deo takođe, iracionalnog islamskog projekta (Svetskog Kalifata). O verskom fanatizmu albanskih ekstremista s ovim u vezi, dokaza je na pretek.

Prvi ozbiljan pokušaj albanskih ekstemista da nasilno preotmu srpske teritorije desio se u septembru 1913. godine, dakle samo godinu dana posle oslobođenja Stare Srbije i Makedonije od osmanlijsko okupatora. Naime, 1912.-1913. godine vlada Albanije uz podršku austrougarske naoružala je oko 20 000 Albanaca (bivši pripadnici turske vojske) sa Kosova i iz Makedonije. Oni su 14. septembra 1913. godine podigli oružanu pobunu na tom prostoru s ciljem da izbiju na desnu obalu reke Vardar i zauzmu Kosovo. Vojska Kraljevine Srbije je za nepun mesec dana razbila pobunjenike i proterala ih na teritoriji Albanije.

Albanski ekstremisti predvođeni Azemom Bejtom, 1919. godine otpočeli su pobunu protiv Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca u Drenici i potom sve do 1941. godine, posredstvom manjih terorističkih bandi izvodili su akte nasilja protiv Srbije. Ubrzo posle

⁴⁷Preuzeto sa sajta:

<https://groups.yahoo.com/neo/groups/SrpskaInformativnaMreza/conversations/messages/27142> (16.08.2015)

okupacije i kapitulacije Kraljevine Jugoslavije od strane nemačkih i italijanskih fašista, Musolini je 29. juna 1941. godine uspostavio "Veliku Albaniju" u koju je uvrstio Albaniju, Kosovo i Metohiju, delove zapadne Makedonije i Crne Gore. Da bi nakon toga više hiljada Albanaca dobrovoljno stupilo u oružane formacije.⁴⁸

U jesen 1944. godine dok su partizanske jedinice oslobađale Kosovo od nemačkog okupatora, Sokolj Dobroši, uticajni lider albanske ekstremističke organizacije "Nacionalni front" ("Bali kombetar") uputio je proglas albanskom stanovništvu u kome ga je pozvao na sveti rat - džihad protiv komunizma, u novembru 1944. godine je počela oružana pobuna Albanaca na Kosovu, a ugušena u februaru 1945. godine.

3.2. Sukobi nakon rata

1945. godine je zavedena Vojna uprava, i slomljen glavni otpor kosovskih Albanaca, a borbe nastavljene narednih meseci. 9. jula 1945. godine skupština Kosova je donela odluku o proglašenju autonomne Kosovsko-Metohijske oblasti i bude priključena Srbiji kao njen sastavni deo, da bi 7. avgusta 1959. godine na trećem zasedanju AVNOJ-a Kosovo priključeno Narodnoj Republici Srbiji. Položaj Albanaca u novoj Jugoslaviji je drastično pogoršan nakon 1948. godine, kada su mnogi Albanci zatvarani i likvidirani pod optužbom da su špijuni.

27. novembra 1968. godine su krenule masovne studentske demonstracije na Filozofskom fakultetu u Prištini, i tek nakon toga albanci su dobili izvesnu autonomiju i pravo na školovanje na sopstvenom jeziku.

Kosovo je Ustavom iz 1974. godine steklo autonomiju i status federalne jedinice SFRJ. Samim tim, Srbi i Crnogorci nisu više vladajuća manjina, Albanci su preuzeli vodeće položaje. Na Kosovo se vraćaju mnogi proterani Albanci. Srbi, suočeni s gubitkom posla, počinju da masovno napuštaju Kosovo. Prema procenama tokom 1970ih oko 57.000 Srba se iselilo sa Kosova.⁴⁹

Studenti ponovo 1981. godine započinju mirne proteste u Prištini, zahtevajući ravnopravan položaj sa ostalim slovenskim narodima u Jugoslaviji. Sloganom „Kosovo Republika!“ su tražili da Kosovo postane sedma republika jugoslovenske federacije i da vlasti prestanu da ih tretiraju kao nacionalnu manjinu i da ih priznaju kao narod. Međutim vlast je

⁴⁸<http://pescanik.net/savremena-istorija-kosova/> (16.08.2015)

⁴⁹Dimitrijević Bojan, *Istorija 20. veka, Istorijski aspekti terorizma u Srbiji*, Institut za savremenu istoriju, Beograd, 2008, str. 134

na njihove zahteve odgovorila slanjem vojske. Zavedena je bila neka vrsta vojne uprave nad Kosovom. Srbi su želeli ukidanje autonomije Kosova a Albanci tražili državnost. Veliki broj albanskih intelektualaca su osuđeni na izdržavanje zatvorske kazne zbog izražavanja zahteva da Kosovo postane republika.

Od 1981. u srpskim političkim krugovima rastao je pritisak da se obuzda ono što se tada smatralo rastućim “albanskim separatizmom”.

Suverenitet Republike Srbije nad Kosovom i Metohiom je povraćen 28. marta 1989. godine, kada je Skupština Srbije donela odluku o tome da je Republika Srbija jedinstvena za celu teritoriju Republike.

Oružana pobuna albanskih ekstremista počinje 22. januara 1990. godine, izvođenjem terorističkih akcija, ali su brzo ugušene. Međutim ovi događaji su uticali da albanski ekstremisti počnu primenu oružanog nasilja, kako bi na taj način skrenuli pažnju međunarodne javnosti i bitnih subjekata međunarodne zajednice. Nasilno razbijanje SFRJ, podstaklo je albanske ekstremiste na Kosovu da ubrzaju svoje pripreme za masovnu primenu terorizma protiv Srbije i Savezne Republike Jugoslavije.

3.3. Projekat Velika Albanija

Težnje albanskog stanovništva prvi put su jasno definisane 1878. godine, kada je održana Prva prizrenska liga. Tokom sastanka, koji je okupio većinom Albance muslimanske veroispovesti, odlučeno je da svi Albanci, bez obzira na to kojoj veroispovesti pripadaju, treba da rade na stvaranju velikoalbanske države od delova teritorija tada već novoformiranih susednih država Srbije, Crne Gore i Grčke.

Odlukama Londonske konferencije 1913. godine Albanci su, pored Albanije, nastavili da žive i u tri susedne države – Srbiji, Crnoj Gori i Grčkoj.

Slaba ekonomska podloga koja se, uglavnom, zasniva na donacijama, slabe i neizgrađene državne institucije, velika stopa kriminala i korupcije društva, snažne paramilitarne formacije u čijim je rukama stvarnavlast, suštinski nedostatak međunarodne kontrole i davno započeta ideja stvaranja Velike Albanije, nose ogromnu opasnost od ove „propale države”, koja se po principu spojenih sudova može prelići na susedne zemlje.

Ključni, savremeni dokument koji je definisao i opravdao koncept stvaranja Velike Albanije je „Platforma za rešenje albanskog nacionalnog pitanja“ albanske Akademije nauka iz Tirane, koji je prvi put objavljen u javnosti oktobra 1998. godine. Sva navedena dokumenta polaze od toga da su Albanci praktično podeljeni u pet država, zbog čega nalaze da je jedini put za rešenje albanskog nacionalnog pitanja ujedinjenje u jednu državu.⁵⁰

Slika br. 1: Velika Albanija⁵¹

Platformama je precizno definisana albanska strategija koja je jasno odredila pravce delovanja, ciljeve i razvoj događaja u regionu. Postoje dve faze u cilju stvaranja Velike Albanije:

1. Prelazna faza, nalaže se stvaranje nove albanske države na Kosovu i Metohiji i ostvarivanje autonomije na jugu Srbije u Crnoj Gori, Makedoniji i Grčkoj, čime će se steći prevlast i dodatno homogenizovati teritorije na kojima žive Albanci.
2. Konačna faza, da te teritorije treba spojiti sa maticom Albanijom.

Oblasti koje uključuju koncept Velike Albanije:

Grčka - južni Epir, tzv. Čamurija. Grčka ima stroga pravila o etničkoj pripadnosti i cilja na asimilaciju, tako da je vrlo teško proceniti tačan broj albanske manjine.

Republika Makedonija - zapadni i severni delovi Republike Makedonije: Tetovo, Debar, Kumanovo, Kičevo, Gostivar, Struga, i Skoplje, tzv. Republika Ilirida

Srbija - Kosovo i Metohija, tzv. Republika Kosovo, južni deo regiona južna i istočna Srbija: opštine Preševo, Bujanovac i deo opštine Medveđa, tzv. Preševska dolina.

⁵⁰ http://www.odbrana.mod.gov.rs/odbrana-stari/vojni_casopisi/arhiva/VD_2014-prolece/66-2014-1-10-Zdravkovic.pdf (17.08.2015)

⁵¹ Slika br. 1: Velika Albanija (<https://getosrbija.wordpress.com/tag/velika-albanija/>)

Crna Gora - južni i istočni delovi Crne Gore: opština Ulcinj, i delovi opština Plav, Bar, Gusinje, Rožaje i grada Podgorice.

Nacionalističke i ekstremističke organizacije i grupe koje se zalažu stvaranje jedinstvene albanske države koja bi uključivala sve teritorije na kojima Albanci čine većinsko stanovništvo, postoje i deluju, uz značajan uticaj na unutrašnju bezbednost. Najistaknutije su: Oslobodilačka Vojska Kosova (OVK), Oslobodilačka Vojska Preševa, Medveđe i Bujanovca (OVPMB), Albanska Nacionalna Armija (ANA), Nacionalna Oslobodilačka Armija (NOA), Front za nacionalno ujedinjenje Albanaca (FNUA) i Pokret za samoopredeljenje.⁵²

Projekat Velika Albanija je, uz drugačije granice bio ostvaren u togu Drugog svetskog rata, i zasnovan na ideji svi Albanci u jednoj državi predstavlja primer nacionalnog romantizma i političkog pragmatizma. Takođe je neophodno osvrnuti se na izveštaj Međunarodne krizne grupe za Evropu iz 2004. godine⁵³ koji obrađuje temu ujedinjenja Albanaca, ispituje u kojoj meri je panalbanizam pretnja po stabilnost regiona. Članove Međunarodne krizne grupe tada su činili političari na najvišim državnim funkcijama u svojim zemljama, poput Martija Ahtisarija, Zbignjeva Bžežinskog, Mortona Abramovica, Luis Arbur, Džordža Soroša i Vesli Klarka, zbog čega njihovi stavovi s tim u vezi zaslužuju posebnu pažnju.

Albanci na Jugu Srbije jedinstveni su u svojim stavovima da se taj deo teritorije Srbije priključi Kosovu, ali istovremeno shvataju da takvi zahtevi za sada nisu realni. Zbog toga su članovi skupštine tri albanske opštine na jugu centralne Srbije (Bujanovac, Preševo i Medveđa) 14. januara 2006. godine usvojili platformu u kojoj traže visok stepen decentralizacije i teritorijalne autonomije, odnosno, iste ili slične zahteve koje Beograd traži za Srbe na Kosmetu. Međutim, ono što posebno zabrinjava jeste stav da će u slučaju eventualne promene granice Skupština raditi u cilju ujedinjenja Preševske doline sa Kosovom.

Uticajna Međunarodna krizna grupa nije se libila da nakon dve godine u svom novom izveštaju pod nazivom „Kosovo: izazov tranzicije“ od 17. februara 2006. godine⁵⁴ preporuči da međunarodna zajednica, a posebno istaknuti član Krizne grupe, imenovan za Specijalnog izaslanika UN za rešavanje statusa Kosova – Marti Ahtisari, pripremi nametanje rešenja za nezavisnost Kosova. Međunarodna krizna grupa svesno je podržala realizaciju prve faze

⁵² Fond za humanitarno pravo, *Albanci u Srbiji – Bujanovac, Preševo i Medveđa*, Švedski helsinški komitet za ljudska prava, str 18

⁵³ Međunarodna krizna grupa, *Panalbanizam, kolika je pretnja stabilnosti na Balkanu?*, Izveštaj za Evropu br. 153, Tirana, Brisel, 2004.

⁵⁴ Međunarodna krizna grupa, *Kosovo - izazov tranzicije*, Izveštaj za Evropu br. 170, 17. februar 2006.

projekta „Velika Albanija“ koji podrazumeva formiranje nezavisnog Kosova, što znači da se neće libiti da pruži podršku albanskim zahtevima i u budućnosti.

Odmah nakon proglašavanja nezavisnosti Kosova, kao druga karika u strateškom lancu stvaranja Velike Albanije, jeste jugoistočni deo Srbije, odnosno područja opština Bujanovac, Preševo i Medveđa.

3.4. Albanci u Srbiji

U evropskoj nauci postoje različita mišljenja o poreklu današnjih Albanaca. Većinu tih mišljenja izneo je nemački naučnik Georg Stadmler. Francuski konzul u Janjini Pakuil, na primer, smatra da su Albanci došli na Balkan iz kavkaske Albanije, u ranom srednjem veku, i da, prema tome, nisu autohtono stanovništvo. Ipak, u nauci preovlađuje mišljenje da su Albanci u suštini nova etnička formacija nastala u prvim vekovima srednjeg veka. Pitanje porekla i matične zemlje Albanaca privlači posebno pažnju albanskih naučnika i publicista.⁵⁵

U nauci je sasvim izvesno da kosovsko-metohijski krajevi Srbije koje danas u velikom broju naseljavaju Arbanasi nisu matične oblasti albanskog naroda. Oblast Kosova i Metohije, nikada u prošlosti nisu ulazile u sastav bilo kakve albanske države. Albanci sve do novijeg vremena nisu nikada činili većinu stanovništva na Kosovu i Metohiji.

Albanci u Srbiji su uvek imali sva prava izjednačena s pravima većinskog naroda, a u periodu SFRJ i daleko veća od srpskih. U tom periodu su dobili autonomiju na prostorima na kojima žive i sva prava većinskog naroda na toj teritoriji. Formiran je Univerzitet u Prištini, jedan od najbrojnijih po broju studenata, takođe je formirana i Akademija nauka i umetnosti Kosova. Kosovo i Metohija je postala oblast najvećeg ulaganja Fonda za nerazvijena područja. Što je bilo totalno suprotno parolama neprijatelja o „brutalnoj eksploataciji“ Kosova od strane Srbije i Jugoslavije. Zapravo Kosovo je bilo najveći potrošač srpskih i jugoslovenskih sredstava namenjenih za razvoj nerazvijenih područja, posebno 1957. godine kada je uveden sistem garantovanih investicija i 1965, kada je formiran Fond Federacije za kreditiranje bržeg razvoja nedovoljno razvijenih republika i autonomnih pokrajina.⁵⁶

Insistiralo se na nacionalnom ključu, koji se primenjuje i rigorozno i neosnovano, čak i na štetu ekonomskih interesa pokrajine. Sistematski se sprovodi nacionalna smena kadrova i

⁵⁵<http://arhiva.glas-javnosti.rs/arhiva/2003/10/26/srpski/F03102502.shtml> (19.08.2015)

⁵⁶<http://www.koreni.rs/albanci-u-srbiji-i-srbi-u-albaniji/> (20.08.2015)

preuzimanje odgovornih funkcija u političkim telima, upravi i radnim organizacijama. Albanci su se zapošljavali daleko lakše nego pripadnici srpske nacionalnosti.

Dimitrije Bogdanović u svojoj „Knjizi o Kosovu“ kaže:

„Albanska omladina izložena je pravoj plimi nacionalističke indoktrinacije, a izvesni jubileji – kao pet vekova Skenderbega – dovode izvesne sredine do stupnja hysterije. U propagandi protiv „velikosrpskog hegemonizma“ prelazi se na otvoreno antisrpski kurs. Započinje kampanja protiv službe zaštite spomenika srpske kulture, uporedo sa pokušajima podmetanja požara ili oštećivanja tih spomenika. Školovanju srpske dece stvaraju se nepremostive prepreke, stručnjaci srpske narodnosti fizički se napadaju, i u toj pogromaškoj atmosferi iseljavanje Srba i Crnogoraca počinje da dobija karakter masovnog bekstva. Uporedo s tim, u diskusijama o reorganizaciji jugoslovenske federacije prvi put se tada izlazi sa zahtevom da Kosovo dobije status republike, s pozivom na nacionalno načelo, tj, na načelo samoopredeljenja naroda, i sa argumentom brojnosti; isto tako, prvi put se zahtev za Republikom Kosovo pretvara i u zahtev da se u toj novoj republici ujedine svi Albanci Jugoslavije, što je otvaralo veoma složen problem položaja u federaciji i integriteta ne samo Srbije nego i Makedonije i Crne Gore. Izveštaj navodi masu raznovrsnih primera koji ilustruju ove pritiske. Mučni su primeri razdvajanja i izolacije pa i maltretiranja srpske dece, a pogotovu huškanja albanske dece da napadaju srpsku i crnogorsku decu ili da čine štete susedima ili javnim dobrima. Pale se i uništavaju usevi, pušta se stoka u zasade i obrađene njive, uzurpira se zemljište, zagrađuju izvori, pali letina, demoliraju kuće, napadaju deca dok čuvaju stoku; žene i ženska omladina iz straha od različitih maltretiranja ne smeju da odlaze na njive radi obrade zemlje niti da izlaze iz svojih dvorišta. U primere najgrublje rasne segregacije spadaju slučajevi kad Srbi i Crnogorci moraju da čekaju da u prodavnicama poslednji budu usluženi, a dešavalo se da ne dobiju robu dok je ne zatraže na albanskom jeziku. Isto se događalo i u drugim prilikama, npr. kod državnih i drugih organa (vađenje dokumenata kod organa uprave, kupovine putnih karata itd.). Razume se, najteži su pritisci ubistva, raširenija u selima nego u gradovima.“⁵⁷

U periodu od 1990. do 1999. godine albanska nacionalna manjina imala je i televizijske i radio stanice, i preko 50 časopisa i novina na svom jeziku.⁵⁸ Zakonom su im garantovana ljudska, građanska i nacionalna prava. Imali su pravo da osnivaju političke partije i ravnopravno učestvuju u političkom životu zemlje.

⁵⁷ Preuzeto: Bogdanović Dimitrije, Knjiga o Kosovu, Srpska Akademija nauka i umetnosti, Beograd, 1986, str. 409

⁵⁸ <http://www.standard.rs/politika/32223-срби-у-албанији-и-албанци-у-србији>

3.5. Pojam albanskog ekstremizma

Albanske emigrantske organizacije (Bali kombtar, Nacionalni komitet, Savez Kosovara, Legalitet, Treća prizrenka liga, Slobodno Kosovo, Narodni pokret za republiku Kosovo, Hrvatsko–albanski savez i dr.) su aktivno učestvovala u ostvarivanju ideje „Republika Kosovo“, odnosno stvaranju „Velike Albanije“. Bavile su se isključivo subverzivno-propagandnim i terorističkim delatnostima prema Jugoslaviji.⁵⁹

2. jula 1990. godine je usvojena „Deklaracija o nezavisnosti Kosova“ i „Ustav Republike Kosova“, samim tim albanski ekstremisti su počeli pripreme za stvaranje oružane sile koja će obezbediti uslove za otcepljenje i formiranje države. Inače, Adem Demači je osamdesetih godina bio lider „Marksističko-lenjinističke partije Albanaca u Jugoslaviji“.

Mnoge činjenice govore o povezivanju terorističke organizacije OVK i Albanske Nacionalne Armije sa teroristima Al–Kaide. Krajnji cilj albanskih ekstremista na Zapadnom Balkanu je razbijanje teritorijalnog integriteta Srbije i Crne Gore, Makedonije i Grčke, i otimanje tuđih teritorija da bi se stvorila Velika Albanija.

3.6. Terorističke organizacije u Srbiji

3.6.1. Oslobodilačka Vojska Kosova (OVK)

Oslobodilačka Vojska Kosova (OVK (ili UČK sa albanske skraćenice), Ushtria Çlirimtare e Kosovës (UÇK)) je bila albanska teroristička organizacija, koja se oružanim napadima na zvanične državne organe (vojsku, policiju i druge) i civile svih nacionalnosti, borila za nezavisnost Kosova i Metohije od Srbije i Jugoslavije i stvaranje tzv. Velike Albanije.

⁵⁹ Mijalkovski Milan, Damjanov Petar, *Terorizam albanskih ekstremista*, NIC Vojska, Beograd, 2002, str. 60.

OVK je osnovana 1994. a prvi put u javnost je izašla 1996. godine. Cilj joj je bio nezavisno Kosovo, a koristila se svim sredstvima oružane borbe. Delovi OVK su zastupali i cilj pripajanja svih albanski naseljenih područja Srbije, Makedonije i Crne Gore, državi Albaniji i samim time stvaranje Velike Albanije. Osnivač i vođa OVK je sve do smrti 1998. godine bio Adem Jašari, koji je početkom devedestih osnovao najorganizovaniju terorističku grupu Jašari, a posle uništenja grupe najznačajnije mestu preuzima Hašim Tači, sve do raspuštanja 1999. godine.⁶⁰

Slika br. 2: Grb OVK⁶¹

Vojna obuka terorista se održavala u Albaniji, odnosno u gradovima Tirana, Tropoja i Elbasan, i selima Kukeč, Vicedolj, Labinot i Peskopeja, kao i u bazi Urla u Turksoj. Takođe su se priključile privatne firme za vojnu obuku iz Nemačke, Velike Britanije, i SAD-a.

OVK je od 1996. do 1998. godine preuzela odgovornost za 21 ubistvo: 5 policajaca i 16 civila. 1998. godine je došlo do 176 graničnih incidenata gde su albanski teroristi pokušali da nasilno uđu na teritoriju Kosova i Metohije iz Albanije. Tom prilikom je zaplenjeno više od 80 tona lakog i teškog naoružanja svih kalibara, municije i vojne opreme. U sukobima na granici je poginulo 30 vojnika Vojske Jugoslavije. U istoj godini je oteto 250 lica. Među njima je bilo i pripadnika policije. Od toga 21 civil ubijen, 88 posle mučenja oslobođeno a sudbina 130 civila je nepoznata.⁶²

Prve fotografije članova OVK su se u medijima pojavile 28. novembra 1997. godine na sahrani Halita Gečaja koji je poginuo prilikom napada OVK na policijsku stanicu.

Od februara do oktobra 1998. godine su trajale borbe policije Srbije i OVK. OVK je imala kontrolu nad trećinom teritorije Kosova i Metohije, da bi policijske snage Srbije krenule u protivofanzivu i vratili kontrolu na teritoriji. U toj ofanzivi je učestvovalo 20.000 policajaca.⁶³

⁶⁰Preuzeto sa sajta: <http://www.telegraf.rs teme/ovk> (22.08.2015)

⁶¹Slika br. 2: Grb OVK (https://sr.wikipedia.org/wiki/Ослободилачка_војска_Косова)

⁶²<http://www.magazin-tabloid.com/casopis/?id=06&br=254&cl=11> (22.08.2015)

⁶³<http://www.cfr.org/terrorism/terrorist-groups-political-legitimacy/p10159#p3> (22.08.2015)

Tokom bombardovanja Savezne Republike Jugoslavije, OVK postaje saveznik NATO-a. Njihov kontakt ne ostvaren preko albanske armije i putem nezvaničnih kanala, preko špijuna i drugih tajnih službi. Povlačenjem srpske vojske juna 1999. godine i ulaskom NATO-a na Kosovo i Metohiju, uslovalo je to da je OVK zvanično raspušten 20. septembra 1999. godine. Odnosno transformisan u Kosovski zaštitni korpus i Kosovsku policijsku službu.

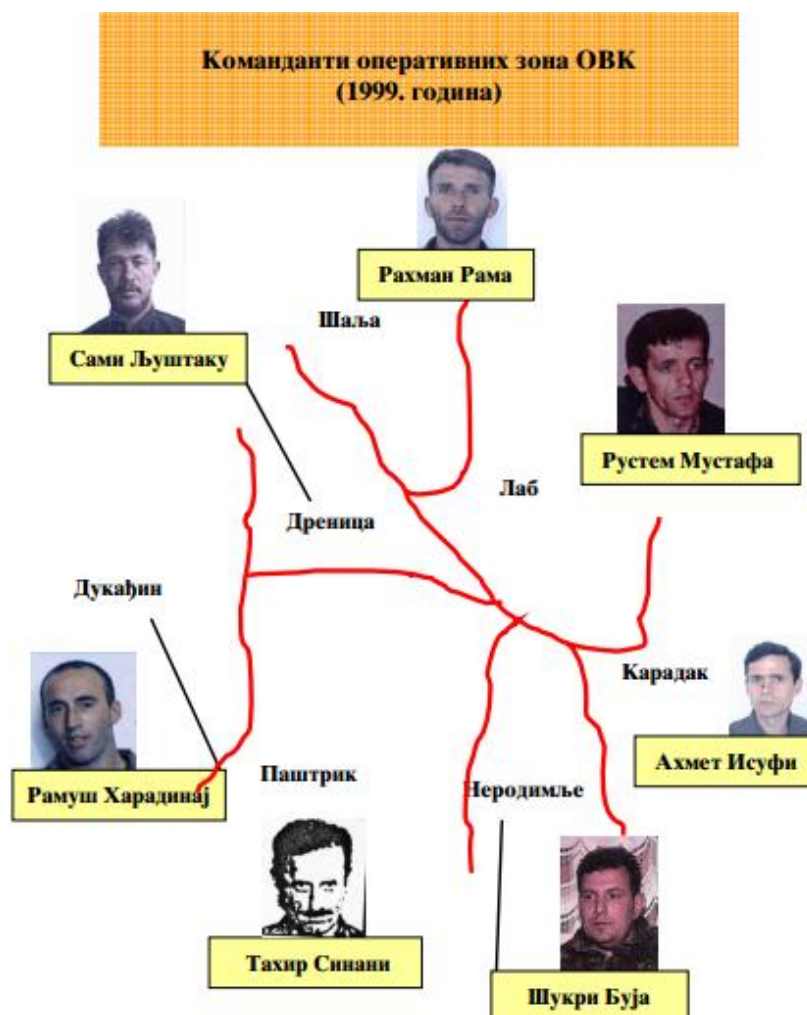
OVK je bila podeljena u 7 operativnih zona. Imala je 21 brigadu, specijalne jedinice, bataljone, vodove, čete, 42 lokalna štaba i 112 naoružanih naselja u sklopu tih operativnih zona:⁶⁴

1. Operativna zona „LAB“ – Štab smešten u selu Bradaš kod Podujeva. Komandant je bio Rustem Mustava. Imao je tri brigade OVK - 151, 152 i 153. Reon dejstva komande 151. brigade je bio u zoni Lapastica – Dobrosin – Kačandolska reka sa primarnim zadatkom sprečavanja intervencije snaga Jugoslavije iz pravca Kuršumlje. Reon 152. brigade je bio u zoni Donje Ljupce – Glavnik – Kačandolska reka sa zadatkom da osigura reon Podujeva i ugrožavanje snaga Jugoslavije duž Priština – Podujevo. Reon 153. brigade je bio Mramor – Batlavsko jezero – Priština sa zadatkom sprečavanje snaga iz pravca Medveđe i kontrola komunikacije Priština – Medveđa.
2. Operativna zona „ŠALJA“ – Štab je bio smešten u selu Bajgora kod Kosovske Mitrovice. Komandant Rahman Rama. U svom sastavu imala 141. brigadu Meh Uka i 142. brigadu OVK. Zadatak 141. Brigade zahvata pravac Kosovska Mitrovica – Priština, i deo jugozapadne strane Kopaonika, i tako štiti zonu Laba. Zadatak 142. brigade bio je da napadima na srpska nasilja ovaj deo etnički očisti i zatvori pravce Kosovska Mitrovica – Priština koji preko Čičavice izvode u reon Drenice.
3. Operativna zona „DRENICA“ – Štab smešten u selu Likovac. Komandant Sami Ljustaku. U svom sastavu imala 112. brigadu Arben Haljibi i 113. i 114. brigadu Fehim Ladrovići. Zadatak 112. brigade je bio da kontroliše Drenicu između komunikacija Glogovac – Srbica – reka Klina i da ugrožava snage Jugoslavije duž Priština – Klina – Peć. Zadatak 113. brigade je bio da noćnim prepadima deluje po srpskim selima Severno od Kline i Suve Planine i taj reon

⁶⁴<http://www.specijalne-jedinice.com/Operativne-zone-OVK-i-srpski-plan-ciscenja-Kosmeta.html#sthash.IBDPSGZf.dpbs> (23.08.2015)

etnički očisti. 114. brigada imala je zadatak da zatvori prostor koji uvodi u Drenicu.

4. Operativna zona „NERODIMLJE“ – Komandant zone je bio Sukri Buja. Imao 121. brigadu Aim Đelaj čiji je zadatak bio da dejstvima u reonu Dulje za sebe vezuju srpske snage. i 118. i 161. brigadu OVK koji su sprečavali intervenciju snaga bezbednosti iz pravca Uroševca.
5. Operativna zona „PASTRIK“ čiji je štab bio smešten u selu Pagaruša i obuhvatala teritorije opština Prizren, Orahovac i Suva Reka. Komandant zone Ekrem Reda. U svom sastavu imala 123. brigadu čiji je cilj bio da se spreče intervencije snaga Jugoslavije da iz pravca Suve Reke prema Mališevu i Dragobilju gde se nalazio deo glavnog štaba OVK. Zadatak 124. brigade je bio da obezbedi koridor preko kojeg je išla nabavka oružja iz Albanije preko planine Paštrik.
6. Operativna zona „KARDAK“ – njen štab je bio smešten u selu Vlaški Drenovac u opštini Orahovac. Komandant zone je bio Ahmet Nesufi. Obuhvatala je reon između planine Milanovac i reke Drim. U svom sastavu je imala 122. brigadu Gani Pacarizi i 116. brigadu. Zadatak ovih brigada je bio da prihvate izbeglice i obezbeđuju koridor za transport oružja preko Juničkih planina, sela Jablanice i Vlaškog Drenovca.
7. Operativna zona „DUKAĐIM“ – Štab se nalazio u selu Jablanica. Komandant je bio Ramuš Hardinaj. U svom borbenom sastavu imala je brigade 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137 i 138. Imali su i specijalne jedinice Mudžahedin i Crni Orlovi.

Slika br. 3: Komandanti оперативних зона ОВК⁶⁵

Finansiranje OVK je stizalo iz inostranstva kao i ilegalnih aktivnosti kao što su trgovina drogom, ljudima, pranje novca i dr.

⁶⁵ Slika br. 3: Komandanti оперативних зона ОВК (<http://www.srbija.gov.rs/kosovo-metohija/?id=19991>)

3.6.2. Oslobodilačka vojska Preševa, Medveđe i Bujanovca (OVPMB)

Oslobodilačka vojska Preševa, Medveđe i Bujanovca (Ushtria Çlirimtare e Preshevës, Medvegjës dhe Bujanovcit - UÇPMB) je bila teroristička paravojna formacija koja se borila za otcjepljenje Preševske doline, odnosno opština Preševo, Bujanovac i Medveđa. Nastala je januara 2000. godine, i prvi put se pojavila na sahrani braće Šaćipi koji su skradali u sukobu sa policijom u Dobrosinu. Oslobodilačka vojska Preševa, Medveđe i Bujanovca imala je od 1000 do 2000 naoružanih dobrovoljaca. OVPMB se u Republici Srbiji smatra terorističkom organizacijom. Uniforme su im bile identične terorističkoj organizaciji OVK na Kosovu i Metohiji.

OVPMB je postojala od 26. januara 2000. godine do juna 2001. godine. Cilj im je bio da se te tri opštine otcpe od Srbije i pripoje Kosovu i tako u slučaju nezavisnosti Kosova mogli da formiraju Veliku Albaniju. Prvo veće angažovanje imali su tokom sukoba kod Bujanovca u leto i jesen 2000. godine.⁶⁶

Vojska Jugoslavije 1999. godine nije imala dozvolu da patrolira u zoni između Kosova i Metohije i Centralne Srbije. Ta zona je obuhvatala selo Dobrosin sa većinskim albanskim stanovništvom, ali ne i gradove Bujanovac, Preševo i Medveđa. Napadi su sprovedeni ne samo protiv policije i vojske Jugoslavije nego i protiv albanskih političara koji su se suprotstavljali OVK.

Slika br. 4: Grb OVPMB⁶⁷

Aktivnosti OVPMB finansirane su nelegalnom trgovinom drogom i cigaretama, na relaciji između Grčke, Makedonije, Crne Gore, Kosova i Metohije, posredstvom više legalno registrovanih firmi. Deo zarade usmeravan je za finansiranje nekoliko kampova na Kosovu i Metohiji, u kojima su obučavani teroristi i za kupovinu savremenog oružja, kao i za honorare profesionalnih vojnih instruktora iz pojedinih zapadnih zemalja. Pripadnici OVPMB kupovali su oružje preko pojedinih pripadnika Kosovskog zaštitnog korpusa (KZK), sa bivšim članovima OVK, formirali sopstvene kanale za ilegalnu trgovinu, preko teritorija Kosova i

⁶⁶http://www.bezbednost.org/upload/document/teritorijalni_sporovi_oko_administrativne_linije.pdf (24.08.2015)

⁶⁷ Slika br. 4: Grb OVPMB

(https://sr.wikipedia.org/wiki/Ослободилачка_војска_Прешева,_Медвеђе_и_Бујановца)

Metohije. Nakon demilitarizovanja OVPMB, pojedini njeni komandanti organizovali su ilegalno prebacivanje dela naoružanja na teritoriju Makedonije, za potrebe pripadnika Oslobođilačke Narodne Armije (ONA), na čemu su neki od njih ostvarili znatnu ličnu korist.

U Velikom Trnovcu je bio ilegalni centar ekstremista iz Oslobođilačke Vojske Preševa, Medveđe i Bujanovca. U tom selu su se nalazili bunker, sa oružjem, skladišta za heroin, tajne laboratorije.

Oslobođilačka Vojska Preševa, Medveđe i Bujanovca je bila sačinjena od tri operativne zone:⁶⁸

1. Čarska (sever) zona koju je pokrивao Muhamed Džemajli zvani Rabelji,
2. Kardačku (jug) zonu je pokrивao Mustafa Šaćiri zvani Špejtim,
3. Bujanovačka (centar) je bila pokrivena od strane Ridvana Ćazimi-Lešija.

Komandant OVPMB je bio Šefket Musliju⁶⁹, auto-mehaničar iz sela Končulj.

U sektoru Sever dominirala je tzv. Čarska grupa, koja je kontrolisala sela u gornjem toku Brezničke reke - Muhovac, Ravno Bučje, Pribovce, Zabrinice, Suharno, Đorđevac i Čar. Komanda je bila u selu Muhovac a terorističkim snagama koje su brojale od 400 do 500 ljudi komandovao je Muhamed Džemajli iz sela Čar. Uz ostale terorističke napade i otmice naoružani ekstremisti iz tog sektora učestvovali su i u okršajima sa srpskom policijom na planinskom vrhu Sveti Ilija, zapadno od Vranja. Za ovu grupu je karakteristično da je u napadima na policiju koristila i bestrajni top, što ostale grupe OVPMB nisu posedovale.

Sektor Jug obuhvatao je sela Mađere, Karadak, Bukovac, Sefer, Gospođince, Masuricu, Cerevajku, Kurbaliju, Depce i Ilince u opštini Preševo. Komandant 300 do 500 terorista južnog sektora u početku bio je Šaćiri iz sela Karadaka, koga je u januaru 2001. godine uhapsila međunarodna policija na Kosovu i Metohiji.

Sektoru Centar pripadala su sela Mali i Veliki Trnovac, Končulj, Breznica, Lučane, Dobrosin i Turija (zona oko regionalnog puta Bujanovac-Gnjilane). Najveći autoritet je imao krojač iz Bujanovca, komandant Leši (Ridvan Ćazimi). Od kraja NATO agresije na SRJ juna 1999. godine ta grupa sa 600 do 700 pripadnika organizovala je više terorističkih napada na sela u Kopnenoj zoni bezbednosti opštine Bujanovac. Štab je bio smešten u selu Veliki Trnovac.

⁶⁸ http://starisajt.nspm.rs/koment_2007/2007_jankovic_t1.htm

⁶⁹ <http://www.blic.rs/Vesti/Politika/380723/Jonuz-Musliju-bivsi-komesar-OVPMB-na-celu-opstine-Bujanovac> (24.08.2015)

Oružani sukobi albanskih terorista sa snagama bezbednosti na jugu Srbije su podržani od strane Kosovskog zaštitnog korpusa koji je imao sedište u Gnjilanu.

NATO je dozvolio Jugoslovenskoj vojsci da se vrati na sigurnu zonu 24. maja 2001. godine i KFOR dao priliku da predaju oružje teroristi i prođu nekažnjeno za zločine koje su počinilo. Preko 450 članova Oslobodilačke Vojske Preševa, Medveđe i Bujanovca je predalo oružje 26. maja 2001. godine, među kojima je bio i njihov komandat Šefket Musliju.⁷⁰

3.6.3. Albanska Nacionalna Armija (ANA)

Albanska nacionalna armija (ANA, alb. Armata Kombëtare Shqiptare - AKSh) je albanska teroristička organizacija koja kao i sve ostale albanske terorističke organizacije ima za cilj stvaranje Velike Albanije. Ana se bavi trgovina drogom, ljudima, krijumčarenjem, etničkim čišćenjem i drugim nezakonitim radnjama. Osnovana je u julu 2001. godine.

Mnogi pripadnici ANA pre toga su bili u sastavu OVK, OVPMB i ONA. Nekoliko desetina pripadnika su arapski plaćenici, koji su vojnu obuku prošli u Avganistanu, Iraku, Čečeniji i Kosovu.

Slika br. 4: GRB ANA⁷¹

Teroristi ove organizacije vrše praćenje kretanja i aktivnosti pripadnika vojske i policije, formiraju štabove, dopremaju oružje i skladište ga u posebne baze, takođe mobilišu i obučavaju članove. ANA je organizovana po teritorijalnom principu u divizije sa štabovima. Za Kosovi i Metohiju i jug Srbije, oblast koji nazivaju Dardanija, nadležna je divizija Adem Jašari, sa središtem u Gnjilanu. U zapadnoj Makedoniji, odnosno Iliridi, dejstvuje divizija Skenderbeg, sa štabovima u Debru i Tetovu. U Crnoj Gori se nalazi divizija Malesija sa

⁷⁰<http://www.novimagazin.rs/vesti/oslobodilacka-vojska-preseva-bujanovca-i-medvedje-kao-organak-ovk> (24.08.2015)

⁷¹ Slika br. 4: Grb ANA (https://sr.wikipedia.org/wiki/Албанска_национална_армија)

štabom u ulcinju, dok divizija Čamerija zadužena za aktivnosti u južnoj Albaniji i severnoj Grčkoj.⁷²

U taktičkom i strateškom pogledu, ANA je opredeljena za gerilsku borbu, brzim udarima po vojnim i policijskim snagama na području Bujanovca, Preševa i Medveđe. Na teritorijama ANA je organizovala napade i provokacije u cilju podsticanja iseljavanja Srba i obeshhrabrivanje njihovog organizovanog povratka.⁷³

Ana ima ogranke u mnogim zemljama Evrope, čiji je cilj prikupljanje novca za finansiranje.

Međunarodna zajednica je stavila do znanja u decembru 2002. da ozbiljno gleda na ANA-u, a UNMIK je protiv dvojice ljudi iz kosovske opštine Vitina podigao optužnice za terorizam, vrbovanje za jednu terorističku grupu, podsticanje rasne mržnje i nelegalno posedovanje oružja i municije. Uhapšeni su zajedno s još jednim licem koje je pušteno zbog nedostatka dokaza, u kampanji koja se tada prikazivala kao opšte čišćenje od terorista. UNMIK-ovo prikazivanje optuženih kao pripadnika ANA-e bila je prva konkretna indikacija da je ANA aktivna izvan Makedonije.⁷⁴

Najveći slučaj u prvoj polovini 2003. godine je prvi akt nasilja na Kosovu - desio se 12. aprila u Zvečanu kada su dva člana ANA-e ubijena dok su dizala u vazduh ključnu prugu koja povezuje Kosovo i Srbiju. Došlo se do saznanja da su obojica ubijenih bili aktivni članovi Kosovskog Zaštitnog Korpusa. Što je odmah pokrenulo istragu o povezanosti oficijelno sankcionisanog KZK-a i ANA-e koju je Mihael Štajner, tadašnji specijalni predstavnik UN na Kosovu, proglasio terorističkom organizacijom.⁷⁵

Od napada na srpsku patrolu, 24. septembra 2003. u blizini Bujanovca nijedan slučaj nasilja nije pripisan ANA-i.

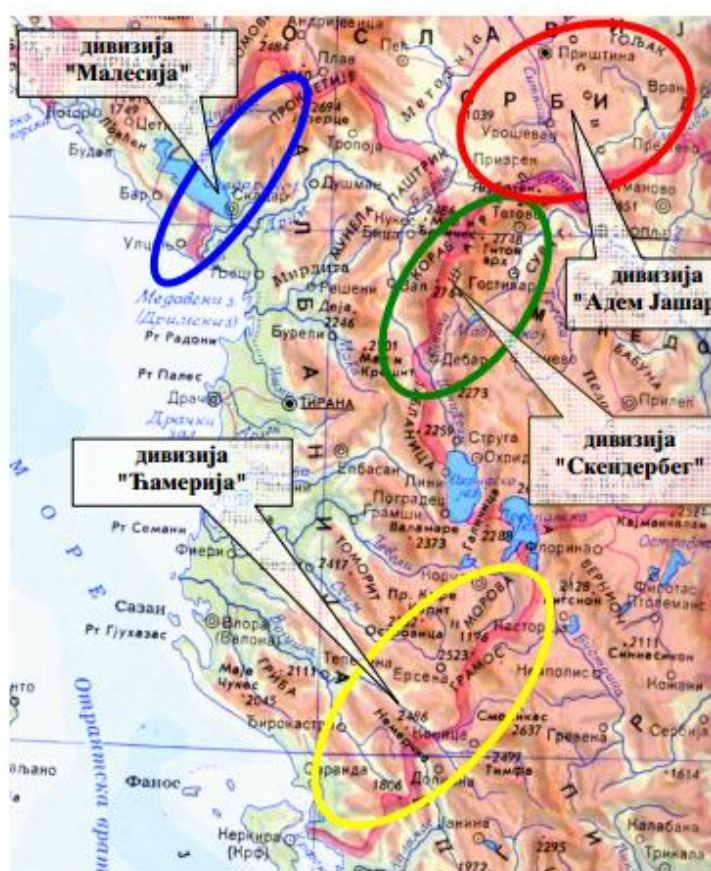
⁷² Bela knjiga Republike Srbije, Albanski terorizam i organizovani kriminal na Kosovu i Metohiji, Vlada Republike Srbije, Beograd, 2003, str. 18

⁷³ Bela knjiga Republike Srbije, Albanski terorizam i organizovani kriminal na Kosovu i Metohiji, Vlada Republike Srbije, Beograd, 2003, str. 19

⁷⁴ Đukanović Dragan, *Postojeće političke prilike i međuetnički odnosi u Makedoniji*, Izvorni naučni rad, Beograd 2003, str. 401

⁷⁵ International crisis group, *Panalbanizam: Kolika je pretnja stabilnosti na balkanu*, Izveštaj za Evropu br. 153, 2004, str. 8

Територијална организованост АНА по дивизијама

Слика бр. 5: Територијална организација АНА-е⁷⁶

Zašto ANA nije uspjela da zapali plamen sukoba za razliku od Ослободилачке Војске Косова (ОВК) 1997-1998., Ослободилачке Војске Прешева, Медвеђе и Бујановца (ОВРМБ) 2000-2001. и Националне Ослободилачке Армије (ОНА) у Македонији 2001? Сматра се да постоје три кључна фактора:

1. Околности су много мање погодне за оружану борбу, дошло је до побољшања политичке перспективе Албанца на југу Србије и Косову 2001. године, у време када је АНА почела с операцијама
2. АНА није успела да придобије јавно мњење, треба бити опрезан у просуђивању када је у питању јавна подршка. Постојала је стална конфузија око тога који су случајеви приписани АНА-и.
3. Идеја о коришћењу силе за поновно уједињење свих Албанца у јединствену државу није била популарна и војни успех АНА-е је био све мањи.

⁷⁶ Слика бр. 5: Територијална организација АНА-е (<http://www.srbija.gov.rs/kosovo-metohija/?id=19991>)

3.7. Eskalacija albanskog terorizma

Strategija albanskih ekstremista oblikovana je šezdesetih godina 20. veka, a njihov cilj je razbijanje teritorijalnog integriteta Srbije, odnosno odvajanja Kosova i Metohije od Srbije. Navedeni cilj trebao je da se ostvari kroz tri etape:

1. U prvoj etapi osnivale bi se separatističke organizacije;
2. U drugoj etapi vršilo bi se omasovljenje pokreta;
3. U trećoj etapi preduzimale bi se oružane akcije.

Zbog procene da su iscrpljena politička sredstva borbe za otcepljenje i da su se stvorili povoljni uslovi, aktivirana je treća faza.⁷⁷

Prema Milanu Mijalkovskom, delatnosti albanskih ekstremista i terorista protiv Srbije i Jugoslavije uslovno možemo podeliti u dva razdoblja i to:⁷⁸

- do 1990. godine i posle toga.
- drugo razdoblje razlikuje se šest etapa i to:
 - ✓ prva (preobražavajuća) – trajala je od 2. jula 1990. do 28. novembra 1997. godine;
 - ✓ druga (eskalaciona) – od 28. novembra 1997. do 16. oktobra 1998. godine;
 - ✓ treća (konsolidaciona) – od 16. oktobra 1998. do 24. marta 1999. godine;
 - ✓ četvrta (kulminaciona) – od 24. marta 1999. do 10. juna 1999. godine;
 - ✓ peta (terorsko–genocidna) od 10. juna 1999. do 17. novembra 2001. godine;
 - ✓ šesta (otrežnjavajuća) od 17. novembra 2001. do dan danas.

Albanski ekstremisti i teroristi su sprovodili obaveštajno bezbednosne, kriminalne i terorističke aktivnosti. Glavni akti su im usmereni prema civilima i pripadnicima policije i vojske Jugoslavije. Osnovni cilj je jačanje terorističkih organizacija i pridobijanje novih pristalica. Albanski teroristi izvode akte nasilja najčešće iz zaseda i koriste pešadijsko naoružanje i bombe. Značaj su pridavali informativno-propagandnoj delatnosti. Njima je u pripremanju i izvođenju akata bila neophodna obaveštajna delatnost. Naročitu pomoć su

⁷⁷ *Terorizam na Kosovu u Metohiji i Albaniji*, Bela knjiga, Savezno ministarstvo za inostrane poslove SRJ, Beograd, 1998, str. 184

⁷⁸ Mijalkovski Milan, Damjanov Petar, *Terorizam albanskih ekstremista*, NIC Vojska, Beograd, 2002, str. 71.

dobijali od Obaveštajne službe Albanije i pokušavali da stvore izvore podataka o Vojsci Jugoslavije.

U okolnostima nagoveštaja raspada SFRJ kretale su u Albaniju grupe ekstremnih Albanaca sa Kosova i pripremali se za terorizam kao efikasno sredstvo zastrašivanja, iseljavanja i ubijanja Srba kao i unošenje nemira kod svih. Prva takva grupa bila je iz Drenice, iz sela Donji Pekaz i Kodra, koja je 3. novembra 1991. godine otišla na obuku u Albaniju, s namerom da stvori albansku vojsku na Kosovu. U toj grupi su bili Adem Jašari, Sahit Jašari, Murat Jašari, Iljaz Kodra i Fadilj Kodra. Adem Jašari je terorističku obuku u Albaniji završio 1990. godina, a početkom 1991. godine ušao na Kosovo sa činom majora armije Albanije. Nakon toga Jašarijeva grupa se vratila u Drenicu i krenula s naoružavanjem. Državna bezbednost Srbije je pratila aktivnost ove grupe i izvršila hapšenje 20. decembra 1991. godine, međutim Jašarijeva grupa je pružila dobar otpor i uspela da pobjegne. Nakon toga su prešli u ilegalu i krenuli u terorističke napade. 1992. godine Jašariju su civilne i vojne službe u Albaniji pružale podršku albanskom terorizmu na Kosovu i Metohiji.⁷⁹

U toku 1991. a posebno u 1992. godini sve više grupa je odlazilo na obuku u Albaniju. Te godine je policija uhapsila osam Albanaca, koji su preneli na Kosovo 74 automatske puške i 14.000 metaka. Albanski terorizam je počeo da jača u 1993. godine. 5. aprila 1993. godine u kući Adema Jašarija su se okupili politički predstavnici i Jašarijeva grupa. Tom prilikom je odlučeno da se formira vojna formacija i da njeno ime bude „Vojska Kosova“. Za komandanta je naravno izabran Adem Jašari. Cilj je bio da se napadnu srpske snage bezbednosti, posebno policija sinhronizovanim i koordiniranim akcijama. Mnoge akcije je i lično predvodio sam Jašari.

Decembra 1993. godine je osnovan fond „domovina zove“, odnosno organizacija za prikupljanje novca da bi se naoružala Vojska Kosova. Imao je ekspoziture u 12 zemalja Evrope i Amerike. Novac koji se sakupljao išao je na obuku, opremu, naoružanje, plaćenike ali i za propagandu i potkupljivanje uticajnih grupa u vladajućim krugovima.

Hasanijeva i Selimijeva grupa je izvela napad na stanicu milicije u Klinčini kod Peći. Takođe su bombama u kafani Čakor u Dečanima usmrtili trojicu Srba i ranili jednog. Selimi i Pajaziti su 16. januara 1997. godine izvršili atentat na tadašnjeg rektora Prištinskog univerziteta prof. dr Radivoja Papovića, podmetnuvši eksplozivnu napravu ispod njegovog automobila. 28. februara. 1998. godine su se u selu Likošane sukobili pripadnici OVK i tri srpske patrole i u tom sukobu su ubijena četiri pripadnika policije Srbije. Policijske snage su

⁷⁹http://www.novosti.rs/dodatni_sadržaj/clanci.119.html:275915-Две-рпыне-ОБК (29.08.2015)

krenule da se obračunavaju s Jašarijevom grupom koja je ubila dva policajca i s krivala se u Likošanu. Kada je policija uspela da likvidira pripadnike i spremala se za odlazak, dvojica terorista skrivenih u dvorištu, jedan u kućici za psa a drugi u bunkeru ispod koša, ubili su podmuklo dva srpska policajca. U tom obračunu ubijena su 24 naoružana Albanci, međutim stradali su i nedužni civili, što je odmah albanska propaganda iskoristila i nametnula priču o ubijanju nevinih ljudi, žena i dece.⁸⁰ U selu je zaplenjena veća količina oružja, mina i eksploziva. Pretragom kuća zaplenjena su dva teška mitraljeza, 4 puške, 130 ručnih granata, 24 minobacačke granate, 13 kilograma eksploziva, 3000 metaka.

Ovi događaji u Likošanu, pa potom u Lauši, Ačarevu, Vojniku i Turićevcu, gde je likvidirano preko osamdeset ekstremista, Albanci su iskoristili da nametnu mišljenje o srpskoj represiji nad nedužnim stanovništvom. Fotografisali su ubijene civile i te sokantne fotografije i snimci su obišli svet i Jugoslaviju predstavili u lošem svetlu.

U zoru 5. marta 1998. godine policijske snage su opkolile selo Donje Prekaze i pozvale Jašarija da se preda. Adem Jašari je odbio i pružio jak otpor. Policija im je dala dva sata da se predaju. Većina civila se predala i udaljila od uporišta. Nakon dva sata, Jašarijeva grupa je odgovorila upotrebom teškog naoružanja, ručnih granata, mitraljeza, snajperskih pušaka. Policija nije uspevala da razbije bunker upotrebom oružja, ali nakon upotrebe veće količine suzavca Jašari i njegova grupa od preko dvadeset terorista su likvidirani.⁸¹ Za vreme akcije teroristi su pokazali svoj fanatični karakter, čak je i Jašari ubio svog nećaka zbog kukavičluka.

Živote su izgubili policajci Rade Radaković (1961) i Andreas Končarević (1973), dok su teške telesne povrede zadobili policajci Željko Mrdalj, Živko Tomić, Predrag Fabijanić, Nenad Šare, Nenad Vujošević, Željko Pavašević, Stevo Bogojević i Miodrag Krtinić. O tom događaju Informativna služba MUP Srbije izdala je 6. marta sledeće saopštenje: „Tokom jučerašnjeg dana i jutros uništeno je jezgro terorističkih bandi albanskih separatista u Donjem Prekazu - Srbica, na Kosovu i Metohiji.”⁸²

⁸⁰ Jevtić Đorđe, *Albanski terorizam i rat na Kosovu*, feljton u Novostima, Beograd, 2002

⁸¹ <http://www.ceopom-istina.rs/vesti/likvidatsija-bande-adema-jasharija/> (29.08.2015)

⁸² <http://www.glas-javnosti.rs/clanak/glas-javnosti-28-04-2008/kraj-zloglasnog-adema-jasarija> (29.08.2015)

3.8. Sukobi na Kosovu

U jesen 1995. godine počelo je obučavanje budućih terorista od strane albanskih ratnih veterana, da bi početkom naredne godine krenuo prvi talas terorističkih akata.

Srpska policija je u julu 1998. godine uhvatila 12 terorista koji su prethodno u Nemačkoj bili organizovani kao posebna formacija pri Oslobođilačkoj Vojski Kosova. Na čelu ove formacije je bio Ekrem Avdiju, koja je bila povezana sa islamističkom terorističkom organizacijom „Biro za islamski poziv“ sa sedištem u Rijatu i njome rukovodio Abdulah Duhajman. Avdiju je od Duhamajna dobio 200.000 dolara i nalog da 1997. godine napravi formaciju na Kosovu. Ta jedinica je brojala stotinu ljudi i delovala u okviru OVK pod inostranom kontrolom. Imala je plaćenike čak iz Egipta, Škotske, Irske, Engleske, Makedonije, Saudijske Arabije. Svi su nosili brade i bili naoružani do zuba. Napadali su policiju, srpska sela, rušili crkve, kidnapovali nedužne civile. Tvrdilo se da su 1998. godine preko Bin Ladena na Kosovo stizali mudžahedini i oružje za OVK.⁸³

Najveći deo novca za finansiranje terorista pristizao je od albanske narko-mafije koja je preuzimala veliki deo u Evropi, pa se može reći i u Americi. 1998. godine Američka agencija za borbu protiv droge DEA je označila kosovske Albance kao druge najveće krijumčare narkotika. Ta droga je dolazila iz Avganistana i Pakistana a prerađivana u Turskoj da bi morskim putem stigla u Albaniju i odatle distribuirana u Evropu i Ameriku.

Ključna godina za dalji razvoj događaja na Kosovu i Metohiji bila je 1998. godina. OVK je nastojala da ojača i obnovi redove dolaskom svežih snaga iz inostranstva, ali je bila u krizi zbog udaraca koje su joj nanosile srpske snage uništavajući njena uporišta. U tom trenutku cilj OVK je bio da pod kontrolu stave prostor sa obe strane puta Peć – Dečani – Đakovica, kako bi nesmetano mogli da im pristize oružje i ljudstvo.

Na granici su pripadnici Vojske Jugoslavije svakodnevno suzbijali na stotine i likvidirali na desetine albanskih terorista. Zbog svakodневnih gubitaka, i opasnosti da će biti potpuno uništeni, raskol među formacijama je bio sve oštriji i dublji. Tako da je počelo njihovo povlačenje, predaja i prelazak u civile. Taj slom OVK je pokušala da preživi mešajući se sa civilnim stanovništvom i bežeći u Albaniju.

Uporedo sa gotovo potpunim raspadom OVK, usledile su i snažni pritisci na SRJ, mogućom humanitarnom katastrofom kao povodom za NATO bombardovanje. To je 13. oktobra 1998. godine rezultiralo sporazumom Milošević - Holbruk, dva dana kasnije i

⁸³http://www.novosti.rs/dodatni_sadržaj/clanci.119.html:275921-Dugi-pipci-Bin-Ladena (30.08.2015)

sporazumom načelnika Generalštaba Vojske Jugoslavije Dragoljuba Ojdanića i glavno-komandujućeg NATO za Evropu Veslija Klarka, a trećeg dana i sporazumom između saveznog ministra za inostrane poslove SRJ i predsedavajućeg OEBS-a o dolasku verifikacione misije na Kosovo i Metohiju. Ovi sporazumi su praktično spasli albansku paravojnu formaciju od potpune eliminacije i nagovestile i vazdušno i kopneno međunarodno prisustvo na ovom delu Srbije. To su i onda kasnije potvrđivali mnogi analitičari i same albanske vođe paravojnih formacija.⁸⁴

Jula 1998. godine, posle osobađanja Orahovca i Mališeva, policija je stigla do sela Klečka. Teroristi bežeći od srpskih snaga pokušali su da unište sve tragove, ipak ostavili su dosta dokaza na kojih je izvršena rekonstrukcija. Selo je bilo na nadmorskoj visini od 1000 metara, izolovano i nepristupačno područje je bilo idealno za teroriste. Postojala je ograđena baza u kojoj su se nalazili bunker, skloništa, kasarna, magacin za oružje i hranu, međutim tu se nalazio i improvizovani zatvor za Srbe. Takođe su nađene velike količine oružja i municije. Pronađen je i deo zakopanih kostiju odraslih osoba, ostaci tela, koji su spaljeni. Neka tela su sekli u delove da bi više stalo u krečani. Uhapšena braća Ljuan i Bekim Mazreku, su rekli kako je grupa od dvadeset terorista streljala i mučila srpske zarobljenike i da su naredbe dobili od komandanata Fatmira Ljime, Gani Krasnićija i Ismeta Kiljaja. Jedan od uhvaćenih terorista kaže da su njih trojica 18. jula u Retmilju tukli Srbe i pred svima silovali dve Srпкиnje. Otkrivanje ovih zločina izazvalo je šok u srpskoj javnosti. Neki izvori upućuju da je u Klečki ubijeno oko stotinu Srba.

U 1998. godini albanski ekstremisti izvršili su 1845. terorističkih napada, 12 puta više nego u prethodnih 7 godina. U tim napadima je ubijeno 284 civila, ranjeno 556. Ubijeno je 115 pripadnika MUP-a Srbije, ranjeno 299. Teroristi su oteli 265 građana, od toga 170 Srba i 81 Albanca. 30 su ubili a 99 pustili na slobodu. O sudbini 127 kidnapovanih lica se ništa ne zna.⁸⁵

Kako se približavao kraj 1998. godine a pritisci na SRJ bili sve veći, napada je bilo sve više i oni su se umnožavali zavisno od političkih događaja. Jedan od najmonstruoznijih terorističkih nedela je svakako ono izvršeno u kafiću Panda u Peći, 14. decembra 1998. godine kad su maskirani napadači rafalima iz automatske puške ubili šestoricu srpskih mladića.

⁸⁴http://www.novosti.rs/dodatni_sadrzaj/clanci.119.html:275922-Orahovac--kobna-greska (30.08.2015)

⁸⁵http://www.novosti.co.rs/dodatni_sadrzaj/clanci.119.html:275923-Стратиште-звано-Клечка (31.08.2015)

Ovaj teroristički napad desio se samo jedan dan posle sukoba na granici između jugoslovenskih snaga i veće grupe Albanaca koji su prenosili veliku količinu oružja iz Albanije. Tom prilikom je poginulo njih trideset. Ubistva u kaficu su osveta za te albanske žrtve. Kafić u Peći nije ostao jedina meta. Eksplozivne naprave bačene su i na više drugih srpskih kafića.

Samo u januaru 1999. godine, prema podacima MUP Srbije, terorističko-pobunjeničke bande izvele su 196 akcija. U tom periodu stradalo je šestoro policajaca i ubijeno čak 30 građana.

Na haškoj optužnici se našao slučaj koji se desio u Rogovu. Grupa terorista koji su krenuli za Albaniju u nabavku oružja, među kojima su bile i snajperske puške. Upali su u prvu srpsku zamku kod Terzijskog mosta na reci Erenik, nedaleko od Đakovice. U tom sukubu su ubijena dva i ranjeno više članova grupe. Njih 26 je nastavilo put ka granici, međutim su tu upali u novu zasedu jugoslovenskih graničnih jedinica, da bi se nakon toga vratili nazad u Rogovo i smestili u kafanu jataka. Bili su otkriveni, jedinica srpske policije ih je opkolila i celu grupu od 26 članova likvidirala.⁸⁶

Slika br. 6: Likvidacija terorista u Rogovu⁸⁷

Broj napada, ubistva, kidnapovanja i sukoba sa snagama bezbednosti je takođe uvećan za vreme trajanja međunarodne konferencije u Rambujeu. Za 10 dana, izvršili su 70 napada. Prilikom tih napada poginulo je 12 ljudi, čak 11 civila i jedan policajac. Teroristi su takođe kidnapovali četiri civila i dva policajca.

⁸⁶http://www.novosti.rs/dodatni_sadržaj/clanci.119.html:275924-Mir-minira-OVK (31.08.2015)

⁸⁷ Slika br. 6: Likvidacija terorista u Rogovu (https://sr.wikipedia.org/wiki/Сукоб_у_Рогову)

3.8.1. Martovski Pogrom

Masovni napadi na Kosovu i Metohiji su se desili u martu 2004. godine kao posledica tenzije između Srba i Albanaca. Albanci kao povod uzimaju davljenje troje dece u selu Čabra, u opštini Zubin Potok, međutim za ovu činjenicu ne postoje nikakvi dokazi. Tako je počela prava hajka na Srbe, teror i etničko čišćenje.

Albanski ekstremisti koji su sprovodili neviđeni teror i nasilje nad Srbima, započeli su 17. marta 2004 godine u popodnevnim satima, najpre nad Srbima u severnom delu Kosovske Mitrovice, da bi se nakon toga proširila na sva mesta na Kosovu i Metohiji gde žive Srbi. Način izvođenja terora i nasilja albanskih ekstremista, koji su istovremeno napali enklave gde žive pripadnici srpske nacionalnosti, što ukazuje da su sve akcije smišljene, organizovane, sinhronizovane i koordinirane iz jednog centra.

3.8.2. Hronologija događaja 15-22. Mart 2004

Hronologija događaja koji su se desili u martu 2004. godine na Kosovu i Metohiji:⁸⁸

Ponedjeljak 15. mart

19h - Nakon ovog događaja i pretresa sela od strane vojnika KFOR, Srbi blokirali magistralne puteve prema Skoplju i Gnjilanu, uz incidente sa lokalnim Albancima.

U Čaglavici, selu nadomak Prištine ranjen dečak Jovica Ivić koji je u teškom stanju prenesen u bolnicu u Severnoj Mitrovici. Došlo do protesta meštana ovog sela kao i ostalih srpskih sela u okolini.

Utorak 16. mart

24h - Kosovski elektronski mediji javili o pogibiji trojice albanskih decaka (8, 11, 12 godina) koji su se utopili u Ibru u albanskom selu Čabra kraj Zubinog Potoka. Prema ovim medijima, dečaci su bežeći pred starijim srpskim mladima bili prinudjeni da spas potraze u nabujaloj reci.

⁸⁸<http://www.b92.net/specijal/kosovo2004/> (01.09.2015)

Sreda 17. mart

12h - Više hiljada Albanaca prešlo je preko mosta na Ibru, iz južnog u severni deo grada, posle čega je došlo do sukoba sa Srbima. UNMIK- policija koristi šok-bombe i suzavac, a iz pravca južnog dela grada čuje se pucnjava iz vatrenog oružja. Na ulicama se vide Albanci sa automatskim oružjem uperenim ka severnom delu grada iz kog je pucano u više navrata.

15h - Potvrđene vesti o napadima i na druge srpske enklave na Kosovu – Čaglavicu, Laplje selo, Lipljan, Zubin Potok, Obilić. Desetoro Srba ranjeno u Čaglavici hicima iz snajperskog oružja kojim Albanci pucaju na selo sa uzvišenja iz pravca Prištine. Sukobi u Čaglavici počeli su posle 13 časova kada je nekoliko hiljada Albanaca iz Prištine krenulo u to selo, u kome Srbi u blokadi drže saobraćajnicu Priština - Skoplje od prethodne noći, zbog oružanog napada na Jovicu Ivića. Jedanaest francuskih pripadnika KFOR-a povređeno je u nemirima u Kosovskoj Mitrovici, saopštio je KFOR. "Pet francuskih vojnika KFOR-a je ranjeno u eksploziji bombe dok su ostali povređeni kamenicama", rekao je portparol KFOR-a. Potvrđeno da je najmanje sedam osoba poginulo dok je preko 200 ranjeno u neredima u Kosovskoj Mitrovici. AP javio da je poginulo četiri Albanca i troje Srba. Bolnički izvori u južnom, albanskom delu Mitrovice potvrdili da su u sukobima povređena 84 Albanca, dok je bolničko osoblje na srpskoj strani reklo da su 22 Srbina povređena, od kojih pet teško. Srpske žrtve ubijene snajperskim hicima iz južnog dela Mitrovice.

16h - Na Kosovu u ovom trenutku situaciju ne kontrolišu ni politički lideri niti međunarodne mirovne snage. UNMIK i KFOR evakuisali žene, decu i starce iz Čaglavice i okolnih sela u centralnom Kosovu. Spaljene kuće povratnika u Belo Polje. Posebno teska situacija za preostale Srbe u većinski albanskim gradovima – Gnjilanu i Peci.

18h - Jedinstvena međunarodna osuda eskalacije nasilja na Kosovu. Šef UNMIK-a Hari Holkeri apelovao na stanovnike Kosova da ostanu mirni. Potvrđeno da će jedan broj jedinica SFOR-a biti prebačen iz Bosne i Hercegovine na Kosovo. Održana vanredna sednica Vlade Srbije, kojoj su prisustvovali i ministri državne zajednice, predstavnici BIA i Vojske i šef Koordinacionog centra Nebojša Čović. Premijer Vojislav Koštunica saopštio da će predstavnici državne zajednice zatražiti hitnu sednicu Saveta bezbednosti UN. Dramaticni napadi na srpske enklave se nastavljaju, kao i sukobi između Albanaca i snaga UNMIK policije i KFOR-a.

19h - Proglašen policijski čas u Kosovskoj Mitrovici. Situacija u tom gradu se smiruje. Stižu potvrde o uništavanju pravoslavnih objekata i hramova na Kosovu. Pored Bogorodice Ljeviške (XIV.vek), među zapaljenim pravoslavnim objektima u Prizrenu su Bogoslovija, Saborna crkva Svetog Đordja, sedište Raško - prizrenske episkopije, Manastir svetih Arhangela i Crkva svetog Spasa. Obe crkve u Kosovu Polju su zapaljene. Četvoro Srba ubijeno u Lipljanu, javio je izveštač Bete, pozivajući se na izvore iz lokalne policijske službe. Albanci upadaju u kuće preostalih Srba i pale ih. Vojnici Kfora pokušavaju da evakušu Srbe u Lipljanu. Američki vojnici sa tridesetak borbenih vozila pristigli su u Čaglavicu iz Uroševca, u čijoj se blizini nalazi američka baza Bondstil. Na samom ulazu u Čaglavicu gori desetak srpskih kuća, koje su zapaljene u naletu više hiljada Albanaca iz Prištine.

20h - Na ulicama gradova u Srbiji okupljaju se demonstranti. U Beogradu blokirane ulice Kneza Miloša i Nemanjina i raskrsnica kod "Londona". Demonstranti i na ulicama Novog Sada, Niša i drugih većih gradova. Ministar spoljnih poslova Goran Svilanović zajedno sa predsednikom Koordinacionog centra za Kosovo Nebojšom Čovićem održao sastanak sa ambasadorima zemalja stalnih članica SB UN i članica Kontakt grupe.

22h - Novinari evakuisani iz zgrade UNMIK-a u Prištini pošto su zvaničnici međunarodne misije dobili informaciju da oko 2.000 Albanaca maršira prema zgradi u kojoj je sedište UNMIK-a.

24h - Nasilje u pojedinim gradovima u Srbiji eskalira. Zapaljene džamije u Beogradu i Nišu i demolirani objekti u vlasništvu Albanaca. Napadnuta zgrada Islamaske zajednice u Novom Sadu. Jake snage policije brane zgradu ambasade SAD u Beogradu. Održana je sednica Vrhovnog saveta odbrane. Upućen zahtev međunarodnim snagama da zaštite kosovske Srbe. Portparol UNMIK policije Derek Čepel demantovao da su dva albanska dečaka nastradala bežeći od Srba, što je bio povod za današnje nasilje. Čepel je ocenio da je nasilje na Kosovu bilo unapred planirano, prenela je austrijska televizijska stanica ORF.

Četvrtak 18. mart

9h - Poslednji bilans: najmanje 18 ljudi je poginulo u najgorem etnički motivisanom sukobu na Kosovu otkako su NATO i UN preuzele kontrolu pokrajine 1999. godine. U noćasnjim neredima u Beogradu povredjeno 30 policajaca. U Somboru i Apatinu tokom prošle noći napadnuto nekoliko objekata i privatnih kuća čiji su vlasnici Albanci. Zvanični kosovski izvori potvrdili su da je noćas poginulo 14 osoba - šestoro u Kosovskoj Mitrovici, troje u Lipljanu, troje u Čaglavici, jedna u Peći i jedna u Uroševcu, dok policija ima podatak o još jednoj žrtvi. Agencija Beta je javila da su tri osobe ubijene noćas i u Gnjilanu.

11h - Najavljena hitna sednica Saveta Bezbednosti UN posvećena situaciji na Kosovu. Broj žrtava na Kosovu porastao na 22, potvrdio UNMIK.

12h - Radio-televizija Kosova javila je da su glavne mete albanskih demonstranata u sredu bile pravoslavne crkve i da su u više od 90% gradova na Kosovu one zapaljene.

13h - Potvrđeno da su snage bezbednosti SCG podigle borbenu gotovost na najviši nivo. NATO odbio ponudu ministra odbrane SCG Borisa Tadića za vojnu pomoć. Glavnokomandujući južnog krila NATO admiral Gregori Džonson preuzeo komandu nad KFOR-om i odobrio razmeštaj dodatnih trupa.

14h - Komandant KFOR Holger Kamerhof izdao naredjenje da vojnici mogu da upotrebe "neophodnu silu" kako bi osigurali sopstvenu bezbednost i živote svih građana Kosova. Predsednik Kosova Ibrahim Rugova pozvao međunarodnu zajednicu da se hitno donese odluka o nezavisnosti Kosova. Nastavljeni su napadi na Srbe na Kosovu. U naselju Obilić kod Prištine više nema Srba, javljaju srpski izvori s Kosova. Napadi i u Uroševcu, Plemetini, Ugljarima i Kosovskoj Mitrovici, gde je zapaljen konak jedine pravoslavne crkve. U više gradova u Srbiji srednje škole su prekinule nastavu, a djaci su protestovali zbog situacije na Kosovu. U nekoliko gradova protestuju i studenti. Povremeni sukobi sa policijom. Više hiljada građana okupljeno je ispred zgrade Vlade Srbije. Policijske snage obezbeđuju zapadne ambasade u Beogradu.

15h - Portparol francuske Vlade izjavio je da se, na zahtev Pariza, u četvrtak ujutro sastao Savet NATO-a kako bi razmotrio stanje na Kosovu. Velika Britanija poslaće još 750 vojnika na Kosovo, saopštilo je Ministarstvo odbrane u Londonu.

16h - U delu jedinica Vojske Srbije i Crne Gore podignut je stepen borbene gotovosti, saopšteno iz Generalštaba. U saopštenju se navodi da su ostvareni intenzivni kontakti Generalštaba sa komandantom KFOR-a, ali i jedinica na Jugu Srbije sa jedinicima KFOR-a na teritoriji Kosova i Metohije. Predstavnici tri najveće političke stranke kosovskih Albanaca u Skupštini Kosova konstatovali su u četvrtak na sednici parlamenta da je jedini način da se smiri i normalizuje situacija na Kosovu, proglašenje nezavisnosti. Komandant južnog krila NATO-a admiral Gregori Džonson stigao u Prištinu. U saopštenju dostavljenom Beti iz Koordinacionog centra za Kosovo navodi se da je Nebojša Čović na Kosovu i da radi na organizovanju odbrane u onim srpskim sredinama koje su najugroženije. Među onima koji su osudili paljenje džamija u Srbiji i Vojislav Koštunica i Episkop šumadijski Jovan. Nezadovoljstvo reakcijom policije izrazili velikodostojnici muslimanske zajednice u Srbiji. Eparhija raško-prizrenska saopštila je da je u poslednjim sukobima na Kosovu uništeno 14 crkava i manastira Srpske pravoslavne crkve. Premijer Srbije Vojislav Koštunica zatražio

zavođenje vanrednih mera na Kosovu kao jedini način da se zaštite Srbi. Koštunica je nakon vanredne sednice Vlade ocenio da je na Kosmetu izvršen pokušaj pogroma Srba koji ima razmere pokušaja etnickog čišćenja i humanitarne katastrofe. Vlada Srbije pozvala sve građane da danas u 16.00 časova zajedno sa patrijahom srpskim Pavlom, mitropolitom crnogorsko-primorskim Amfilohijem i članovima Vlade krenu ka hramu Svetog Save i paljenjem sveca iskažu svoju solidarnost.

18h - U prisustvu više hiljada građana i najvisih državnih zvaničnika, patrijarh Srpske pravoslavne crkve Pavle i drugi crkveni velikodostojnici održali moleban ispred hrama Svetog Save u Beogradu. Premijer Srbije Vojislav Koštunica poručio je okupljenima da Srbija "neće dati Kosovo". Zapaljena crkva Svetog Save u Kosovskoj Mitrovici. U ranim popodnevним časovima zapaljeni i konaci crkve.

19h - Tokom večeri i dalje pokušaji okupljanja pre ambasadama SAD i Albanije u Beogradu. U dvodnevним sukobima na Kosovu povređeno je 35 vojnika KFOR-a. NATO razmislija o slanju 2.000 novih vojnika u pokrajinu zbog smirivanja sukoba.

20h - Bela kuća apelovala da na Kosovu prestane nasilje. Predsednik SAD Džordž Buš sastao se sa svojim timom za nacionalnu bezbednost da bi razmotrili i pratili situaciju na Kosovu. Albanski demonstranti bacili bombe na stanice Kosovske policijske službe u Lipljanu i Obiliću. Eparhija raško-prizrenska primila informaciju da su monahinje iz manastira Devič kod Srbice, južno od Mitrovice evakuisane od strane snaga KFOR-a. Najmanje 1.000 naoružanih Albanaca okružilo manastir koji je odmah po evakuaciji monahinja opljačkan i zapaljen.

21h - Kosovski premijer Bajram Redžepi obišao Albance okupljene na brdu Veternik, koji pokušavaju da prodru do sela Čaglavica, i zatražio od njih da se razidu. Broj žrtava u sukobima na Kosovu porastao na 31, a broj povređenih na više od 500, potvrdio UNMIK.

22h - Komandant južnog krila NATO-a Gregori Džonson izjavio u Prištini da nasilje koje već drugi dan ne prestaje na Kosovu deluje orkestrirano i organizovano. Razvoj događaja na Kosovu poslednjih dana ukazuje na postojanje organizovanog obrasca u tom nasilju. Pripadnici UNMIK-a, policije i KFOR-a upotreбили uveče suzavac kako bi rasterali Albance koji su zapalili crkvu Svetog Nikole u Prištini.

24h - Predsednik Vlade Srbije Vojislav Koštunica izjavio je da se Srbi i Albanci na Kosovu moraju najpre fizički razdvojiti kako bi se izbegao pogrom kosovskih Srba. Šef Koordinacionog centra za Kosovo i Metohiju Nebojša Čović izjavio je da se Vojska Srbije i Crne Gore mora vratiti na Kosovo i učestvovati u zaštiti srpskog stanovništva.

Potpredsednik Vlade Srbije Miroljub Labus izjavio je da vlada ima predlog da se Kosovo i Metohija podeli na entitete ili kantone kao što je izvršeno u Bosni i Hercegovini. Osoblje UNMIK-a iz južne Kosovske Mitrovice evakuisano je na bezbednu lokaciju, izjavio je portparol UNMIK-a Djordji Kakuk. Predstavnici međunarodne policije ocenili su na vanrednoj sednici Vlade Kosova, da je naredba o napadu na srpske enklave izdata iz jednog centra, rekao je ministar u Vladi Kosova Goran Bogdanović i dodao da je pokrenuta istraga. Šef UNMIK-a, komandant južnog krila NATO-a, komandant KFOR-a, predstavnici zemalja članica Kontakt grupe i najviši albanski politički zvaničnici zajednički pozvali na hitan prekid nasilja u pokrajini.

Petak 19. mart

9h - "U slučaju da se desi da KFOR ne ispuni svoju obavezu iz rezolucije 1244 i Vojnotehničkog sporazuma iz Kumanova, mi zadržavamo pravo da preispitamo svoju politiku prema Kosovu i Metohiji, kao SCG", izjavio Ministar odbrane SCG Boris Tadić.

10h - U većim gradovima Kosova mirno. U Prištini i Mitrovici bez incidenata, retka pucnjava tokom noći. Srbi iz Obilića i Prištine proveli noć u bazi KFOR-a. Završena sednica Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija, posvećena situaciji na Kosovu i Metohiji. Osuda nasilja u pokrajini.

12h - Nemačka će poslati još 600 vojnika na Kosovo zbog eskalacije nasilja u Pokrajini, najavio je nemački ministar odbrane Peter Štruk. Beogradski MUP potvrdio da je u Beogradu je u poslednja 24 časa privedeno 88 osoba, većinom zbog napada na policiju i ometanja pri vršenju dužnosti. Komandant SFOR, general Virdžil Peket, potvrdio je da su neredi na Kosovu vrlo dobro orkestrirani i organizovani. Italijanski general Alberto Primiseri, komandant multinacionalne brigade "Jugozapad", izjavio je da su Albanci imali spremljen plan da opustoše Kosovo.

14h - Generalni sekretar NATO-a, Jap de Hop Shefer, upozorio je kosovske Albance da greše ako veruju da organizovanim nasiljem mogu dobiti od međunarodne zajednice ono što žele, a Srbe je istovremeno pozvao da se uzdrže od nasilja. Ministar odbrane Srbije i Crne Gore Boris Tadić sastao se s komandantom južnog krila NATO, admiralom Gregorijem Džonsonom, s kojim je razgovarao o situaciji na Kosovu. U Beogradu ispred Hrama Svetog Save nastavljen protest koji je zbog dešavanja na Kosovu organizovala Vlada Srbije.

Organizacija za zaštitu ljudskih prava "Hjumen rajts voč" apelovala je na mirovne snage NATO-a i policiju UN da zaštitu manjina na Kosmetu odrede za svoj prioritet, kako bi bilo sprečeno njihovo nasilno iseljavanje. Načelnik niške policije Radisav Gvozdenović saopštio je da će biti podnete krivične prijave protiv devet osoba koje su učestvovala u paljenju džamije u tom gradu.

15h - Prema potvrđenim informacijama civilne misije na Kosovu, u protekla dva dana na Kosovu je uništeno 110 srpskih kuća i 16 crkava. Pres-sluzba KFOR-a saopštila je da je do sada u neredima širom Kosova povređeno 55 pripadnika KFOR-a.

18h - NATO je čvrsto rešen da pomogne da se nasilje na Kosmetu što pre okonča, saopšteno posle sednice Saveta NATO-a u Briselu. Potvrđeno da će u petak na Kosovo stići pojačanje KFOR-u koje čine četiri čete SFOR-a iz BiH i prethodnice britanskog i francuskog bataljona. Dolazak italijanskog i nemačkog bataljona, kao i rumunske čete očekuju se za nekoliko dana.

19h - Komandant južnog krila NATO, admiral Gregori Džonson ocenio da je masovno nasilje koje i dalje traje na Kosovu - etničko čišćenje. Koordinacioni centar za Kosovo i Metohiju saopštio je da je počelo otvaranje punktova za prihvrat raseljenih lica na administrativnim prelazima Končulj, Merdare, Ribarić i Rudnica.

20h - U južnom delu Mitrovice uvedeno vanredno stanje. KFOR preuzeo obaveze oko bezbednosti u Mitrovici i zatvorio policijsku stanicu u južnom delu grada. Portparol UNMIK policije, Derek Čepel, demantovao spekulacije da je u talasu nasilja prethodnih nekoliko dana na Kosovu izgubilo život i desetak pripadnika UNMIK-a i UNMIK policije.

21h - Predstavnik UNMIK policije na Kosovu i Metohiji Derek Čepel saopštio da je u sukobu na Kosovu poginulo 28, a povređeno više od 600 ljudi od kojih je 22 u kritičnom stanju. Do danas se navodilo da je na Kosovu i Metohiji poginula 31 osoba. Evropski mediji ocenili su u petak da je politika Ujedinjenih nacija, Evropske unije i NATO-a na Kosovu doživela neuspeh. Prištinski novinar i osnivač lista "Koha ditore" Veton Suroi izjavio je da je albanska strana organizovala sadašnje nasilje na Kosovu i Metohiji s ciljem da se protera srpsko stanovništvo.

22h - Generalni sekretar UN Kofi Anan ozbiljno razmatra mogućnost evakuacije osoblja UN van Kosova. Iako se ne očekuje potpuno izmeštanje, moguće je zavođenje jedne vrste vojne uprave, potvrdio je za B92 strani izvor blizak UNMIK-u koji je insistirao na anonimnosti.

Subota 20.mart

11h - U poslednja 24 sata situacija na Kosovu uglavnom je mirna. Otvoren saobraćaj na magistralnom putu Priština - Skoplje. Na Kosovo počele da stižu dodatne jedinice NATO. Na područje Kosovske Mitrovice upućene su nove trupe, dok u Prištini naoružani britanski vojnici vrše pojačano patroliranje.

16h - Vlada Srbije proglasila 21. mart za Dan žalosti zbog najnovijeg progroma Srba i spaljivanja srpskih svetinja i domova na Kosovu i Metohiji.

18h - Predsednik Kosova Ibrahim Rugova proglasio je ponedeljak, 22. mart, za Dan žalosti na Kosovu u znak poštovanja prema građanima te pokrajine koji su izgubili živote u nasilju ove sedmice. Dvojica od trojice albanskih dečaka, koji su se udavili u reci Ibar, biće sahranjeni u nedelju u 13 časova.

20h - Najmanje 3.600 Srba i drugih nealbanaca raseljeno je na Kosovu zbog nasilja Albanaca koji su proteklih dana spalili najmanje sedam srpskih sela i 25 pravoslavnih crkava i manastira.

Nedelja 21.mart

9h - Na Kosovu relativno mirna noć.

12h - Danas sahrana dvojice albanskih dečaka koji su se utopili u reci Ibar. Reč je o Egzonu Deliju i Abniju Veseliju. Telo trećeg dečaka Fljorenta Veselija jos nije nađeno. NATO snage u pripravnosti zbog eventualnih nemira nakon sahrane.

16h - Sahrana dvojice albanskih dečaka čija je smrt bila neposredni povod za najnovije nasilje nad Srbima u pokrajini, protekla je bez incidenata.

18h - Prema podacima UNMIK policije, na Kosovu u nedelju nema incidenata.

Ponedeljak 22.mart

11h - U poslednja 24 sata na Kosovu nije zabeležen nijedan incident, saopštili zvannicnici KFOR-a i UNMIK-a u Prištini.

12h - Oštre reakcije srpskih politicara na izjavu Holkerija datu Nacionalnom radiju SAD da je situacija na Kosovu i Metohiji znatno poboljšana, da su prejake reci "etnicko cišćenje" i da je spaljeno samo par srpskih pravoslavnih crkava.

14h - Premijer Kosova Bajram Redžepi najavio je da ce Vlada Kosova iz posebno formiranog fonda obezbediti sredstava za hitnu popravku zapaljenih i uništenih stanova Srba na Kosovu.

19h - Policija je uhapsila 163 lica osumnjičena za podmetanje požara, pljačku, ubistvo i ostala krivična dela tokom "međuetničkih" sukoba na Kosovu, izjavio je portparol policije UN Derek Čepel. Policija pretpostavlja da je oko 51.000 ljudi učestvovalo u 33 pojedinačna nemira. Oko 28 lica iz obe zajednice je poginulo, a 870 povređeno u napadima Albanaca na srpska sela i crkve. Napadači su spalili ili digli u vazduh 30 srpskih crkava, oštetili 11 crkava i manastira i unistili 286 kuća. U neredima je unisteno 72 vozila UN.

Bilans terora nad Srbima: 8 ubijeni, 143 povređenih lica srpske nacionalnosti, 800 oštećenih i spaljenih kuća, 200 spaljenih i oštećenih vozila. Takođe je zapaljeno i oštećeno 29 pravoslavnih manastira i crkava. Ovim postupkom, teroristi su imali nameru da zatru tragove vekovnog postojanja pravoslavne kulture na prostoru Kosova.⁸⁹

Humanitarna pomoć je stizala sa svih strana, zbog masivnog odaziva i velike solidarnosti građana Srbije, konvoji su neprestano stizali na Kosovu i Metohiji.

Mirni protesti građana narušeni su nedopustivim incidentima: paljenje objekata islamske verske zajednice - Bajrakli džamije u Beogradu i džamije u Nišu i incident ispred ambasade SAD, što je bacilo senku na inače dostojanstvene i opravdane proteste građana širom Srbije.

3.8.3. Raseljavanje i progon Srba sa Kosova

Na prostoru Kosova i Metohije 1871. godine bilo je 64% srpskog stanovništva dok danas imamo svega 5%.⁹⁰ Ono što je prethodilo masovnom raseljavanju Srba jeste ogromni priliv Albanaca, koji kao problem datira ceo vek.

Kolonizacija Kosova i Metohije u XX veku poznaje tri bitna perioda:

1. Kolonizacija Kosova i Metohije u Kraljevini Jugoslaviji podrazumeva naseljavanje, pre svega Srbima i Crnogorcima iz pasivnih krajeva Kraljevine Jugoslavije, u periodu 1919-1941. godina (60.000-65.000)
2. Kolonizacija Kosova i Metohije tokom Drugog svetskog rata podrazumeva dovođenje Albanaca iz Albanije na teritoriju Kosova i Metohije (150.000-200.000).
3. Kolonizacija Kosova i Metohije u SFRJ podrazumeva naseljavanje albanskim emigrantima iz Albanije, periodu 1948-1956. godina (40.000).

⁸⁹[http://www.mup.gov.rs/domino/mup.nsf/terorizam1.pdf\(02.09.2015\)](http://www.mup.gov.rs/domino/mup.nsf/terorizam1.pdf(02.09.2015))

⁹⁰[http://www.jadovno.com/kosovo/articles/kako-su-srbi-nestajali-sa-kosova-i-metohije.html#.VfKuUzlyubQ\(02.09.2015\)](http://www.jadovno.com/kosovo/articles/kako-su-srbi-nestajali-sa-kosova-i-metohije.html#.VfKuUzlyubQ(02.09.2015))

Slika br. 7: Raseljavanje Srba sa Kosova⁹¹

Otimanje Kosova i Metohije od Srbije nije ideja od juče, već se srpsko stanovništvo sistematski potiskivalo sa ovih prostora čitava dva veka, dok su u tome prednjačili komunisti koji su iz Albanije doveli između 150.000 i 200.000 stanovnika tokom Drugog svetskog rata do su posle rata naselili još oko 40.000 Albanci su naseljavani dok su Srbi ginuli u ratovima.⁹²

Najbrojnije raseljavanje Srba sa prostora Kosova i Metohije se dogodilo u leto 1999. godine, dolaskom međunarodnih snaga u južnu pokrajinu, a situacija u kojoj se nalazi većina Srba i ostalog nealbanskog stanovništva na Kosovu i Metohiji ostaje neizvesna, pa se zbog toga proces raseljavanja nastavio sve do današnjeg dana.

Na ovaj broj treba dodati i oko 20.000 interno raseljenih lica unutar Kosova i Metohije koji su iz etnički mešovitim sredina prešli u većinske, skoro jednoetničke enklave. Broj registrovanih raseljenih i prognanih lica u Srbiji je 212.781, a u Crnoj Gori 29.500.⁹³

Svi podaci kojima raspolažemo pokazuju da kršenje osnovnih ljudskih prava ometa proces povratka ljudi na Kosovo i Metohiju. Strah, sloboda kretanja i nedostatak bezbednosti su neki od faktora zbog kojih se ljudi ne vraćaju.

Da bi povratak Srba bio moguć, potrebno je svim građanima obezbediti normalne uslove za život.

⁹¹Slika br. 7: Raseljavanje Srba sa Kosova (<http://www.telegraf.rs/vesti/1566620-albanci-me-pljuju-ali-neka-ispovest-francuza-koji-je-postao-srbini>)

⁹²[http://www.srbel.net/2012/07/08/kako-su-srbi-nestajali-sa-kosova-i-metohije/\(02.09.2015\)](http://www.srbel.net/2012/07/08/kako-su-srbi-nestajali-sa-kosova-i-metohije/(02.09.2015))

⁹³[http://www.srbija.gov.rs/kosovo-metohija/?id=20031\(02.09.2015\)](http://www.srbija.gov.rs/kosovo-metohija/?id=20031(02.09.2015))

Округ	Србија	Црна Гора	Укупно
Косовски	87.420	8.135	95.555
Пећи	44.986	18.180	63.266
Косовско-поморавски	32.042	245	32.287
Косовско-митровачки	18.423	1.835	20.258
Призренски	29.910	1.105	31.015
Укупно	212.781	29.500	242.381

Табела 1

Расељена лица према националној припадности

Национална припадност	Србија	Црна Гора	Укупно
Срби	207.500	18.500	226.000
Роми	30.000	7.000	37.000
Муслимани	13.500	1.500	15.000
Остали	6.500	2.500	9.000
Укупно	257.500	29.500	287.000

Табела 2

Tabela br. 1: Raseljena lica sa Kosova

Geneza iseljavanja Srba sa Kosova i Metohije do juna 1999. godine.

Poznato je da je pretvaranje Kosova i Metohije u većinski albansku teritoriju posledica sledećih procesa:

1. demografska ekspanzija albanskog stanovništva koja je promenila etničku strukturu pokrajine,
2. iseljavanje Srba i ostalih nealbanaca pod pritiskom,
3. kupovina nepokretne imovine Srba i ostalih nealbanaca po uvećanim atraktivnim cenama.

Iseljavanje Srba i ostalih nealbanaca posle juna 1999. godine

1. Proces iseljavanja Srba nastavio se intenzivno i nakon ulaska međunarodnih mirovnih snaga (posle 10. juna 1999. godine). I pored njihovog angažovanja, strah i nesigurnost Srba i ostalog nealbanskog stanovništva rasli su usled nemogućnosti da budu zaštićeni od albanskog ekstremizma i osvete.
2. Posle 10. juna 1999. godine albanski ekstremisti su počeli da uništavaju kulturne baštine Srba. Proces je postao intenzivniji formiranjem OVK, čime su prekršena i ugrožena ljudska, istorijska i kulturna prava Srba.

Srpsko stanovništvo na Kosovu, 1999. i 2005. godine

Slika br. 8: Srpsko stanovništvo na Kosovu 1999. godine

Slika br. 9: Srpsko stanovništvo na Kosovu 2005. godine⁹⁴

⁹⁴ Slika br. 8 i 9: Srpsko stanovništvo na Kosovu 1999. i 2005. godine
(http://demo.paragraf.rs/combined/Old/t/t2007_03/t03_0029.htm)

3.9. Bujanovac Preševo Medveđa

Bujanovac, Preševo i Medveđa su nerazvijene opštine na Jugu Srbije sa mešovitom albanskim, srpskim i romskim stanovništvom. Ovo područje se na jugozapadu i na jugu sa Makedonijom. Položaj ovog regiona i njegova nerazvijenost učinili su da ovo bude nestabilno područje. Ovo su jedine opštine u Srbiji u kojima živi značajan broj pripadnika albanske zajednice. Procenjuje se da u ove tri opštine živi preko 100.000 Albanaca.

Slika br. 10: Bujanovac, Preševo i Medveđa⁹⁵

Republika Srbija povučena iskustvom na Kosovu, i suočena sa eskalacijom terorizma na području opština Bujanovac, Preševo i Medveđa, promenila je tradicionalni pristup suprotstavljanja terorizmu. Pristup se razlikovao četiri promene:⁹⁶

1. Prenošenje težišta u suprotstavljanju terorizma sa reaktivno-represivnih na proaktivno-preventivne protivterorističke aktivnosti, konkretnije, za razliku od represivnog delovanja kojim se reaguje na posledice terorističkih napada, preventivnim delovanjem se utiče na uklanjanje uzroka terorizma.
2. Shvatanje terorizma, ne samo kao bezbednosnog i pravnog, nego kao političkog, ekonomskog i socijalnog problema, zbog čega se ne rešava primarno i isključivo policijsko-vojnim nego diplomatskim, političkim, ekonomskim, informativnim i bezbednosnim sredstvima.
3. Shvatanje terorizma ne samo kao unutrašnjeg već kao i međunarodnog problema. Upravo je to omogućilo da se problemi terorizma rešavaju i diplomatskim sredstvima.
4. Problem terorističkog nasilja se rešava kroz dijalog, međusobno uvažavanje i toleranciju sa pripadnicima svih etničkih i drugih zajednica, posebno manjinskih, koji se smatraju ravnopravnim partnerima u rešavanju problema.

⁹⁵ Slika br. 10: Bujanovac Preševo i Medveđa (<http://www.balkaninsight.com/en/article/history-and-politics-of-south-serbia>)

⁹⁶ *Prevenција etnički motivisanog terorizma u Republici Srbiji „Bujanovac, Preševo i Medveđa“* Kriminalističko-policijska akademija, Beograd, 2012, str. 1703

Opština	Ukupno	Albanci		Srbi		Drugi	
Broj / %	Broj	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Preševo	34,904	31,098	89	2984	9	822	2
Bujanovac	43,302	23,681	55	14,782	34	4,839	11
Medveđa	10,760	2,816	26	7,163	67	781	7

* Broj građana koji u inostranstvu borave duže od godinu dana: 13.000 iz Preševa, 11.000 iz Bujanovca i 3.000 iz Medveđe. Izveštaj opštine Bujanovac, 24.6.2014.

Tabela br. 2: Etnička struktura stanovništva u tri opštine na jugu Srbije

Opština	Broj zaposlenih	Albanci		Srbi		Romi	
Broj / %	Broj	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Preševo	248	125	50,4	120	48,4	3	1,2
Bujanovac	307	107	35	198	65	2	0,65
Medveđa	142	7	5	133	93,6	2	1,4
Ukupno	697	239	30	451	69	7	1

* Etnička struktura stanovništva, zaposlenih i rukovodilaca organa, institucija i preduzeća u opštinama Preševo, Bujanovac i Medveđa. Savet za ljudska prava. Preševo, 2011/2012.

Tabela br. 3: Etnička struktura policije na jugu Srbije – Preševska dolina

Čin	Preševo	Bujanovac	Medveđa
Načelnik	Albanac	Srbin	Srbin
Komandir	Srbin	Srbin	Srbin
Zamenik komandira	Albanac	Albanac	Srbin
Pomoćnici komandira	Tri Srbina, jedan Albanac	Četiri Srbina	Četiri Srbina

* Intervjui sa policajcima iz Bujanovca i Preševa, 27. i 28. februar 2014.

Tabela br. 4: Zastupljenost etničkih manjina u policijskom rukovodstvu na jugu Srbije

Nakon povlačenja vojnih i policijskih snaga, krajem 1999. godine u prisustvu i uz znanje međunarodnih bezbednosnih snaga, došlo je do „prenošenja terorizma“ sa teritorije Kosova na područja opština Bujanovac, Preševo i Medveđa pojavila se paravojna formacija pod nazivom Oslobodilačka Vojska Preševa Bujanovca i Medveđe, dok na teritoriji Makedonije – Oslobodilačka narodna armija – ONA.

Delovanje OVPBM u opštinama Preševo, Bujanovac i Medveđa manifestovalo se kroz pripreme i izvođenje terorističkih napada. Samo u periodu od 21.06.1999. do 12.11.2000. godine, ova teroristička organizacija je izvršila 296 terorističkih napada u kojima je ubijeno 11 lica (pet policajaca i šest civila), 38 njih povređeno (33 policajca, tri civila i dva člana UN), dva građana su oteta i pričinjena veća materijalna šteta.

Tokom 2000. i prve polovine 2001. godine područje opština Bujanovac, Preševo i Medveđa bilo je uporište oružanih sukoba vojske i policije s jedne strane, i pripadnika OVPMB s druge strane. OVPMB je sačinjavalo lokalno albansko stanovništvo iz sve tri opštine i njeni pripadnici su bili uglavnom mlađi Albanci.

Pripadnici OVPMB prvi put su se pojavili u javnosti na sahrani ubijene braće Šaćipi u selu Dobrosin, u opštini Bujanovac, krajem januara 2000. godine. Sukobi su se tokom godine sve više pojačavali, a posebno su bili intenzivirani posle povlačenja policije sa kontrolnih punktova u selima Lučane, Končulj i Veliki Trnovac 27. novembra 2000. godine.

Izvršena su 724 oružana napada i provokacije od strane OVPMB u periodu od 16. decembra 2000. godine do 16. decembra 2001. godine. Prema ovom izvoru, u istom periodu ubijeno je 19 lica (sedam policajaca, šest vojnika i šestoro građana), povređeno je 49 (21 policajac, 16 vojnika i 12 građana), a oteto 28 lica. Svi oteti su kasnije oslobođeni.⁹⁷

Konflikt je završen 2001. godine, formiranjem Koordinacionog tela za Preševo, Bujanovac i Medveđu.

Aktuelno stanje bezbednosti u opštinama Bujanovac, Preševo i Medveđa je stabilno, sa malom verovatnoćom eskalacije terorizma u obimu kao 2000. godine. Primećene su povremene provokacije pojedinaca, kao i njihovo organizovano kriminalno i terorističko delovanje. Međutim, stanje bezbednosti neuporedivo je bolje u odnosu na 2000. godinu. Na primer, sa 460 terorističkih napada u 2000. i 2001. godini došlo se do tri napada od 1.1.2009. do 31.3.2010. Na navedenom području trenutno je pažnja težišno posvećena suprotstavljanju organizovanom kriminalu, kojim se podstiče ekstremizam i terorizam.

⁹⁷ Fond za humanitarno pravo, *Albanci u Srbiji – Bujanovac, Preševo i Medveđa*, Švedski helsinški komitet za ljudska prava, str 22

Pregled terorističkih napada albanskih separatista na području opštine Medveđa, Preševo i Bujanovac u periodu od 10. juna 1999. do 31. marta 2010. godine:

Grafikon 1. Trend broja napada albanskih terorista na području opštine Medveđa u periodu od 10. 1.1999. do 31.3.2010. godine

Grafikon 2: Trend broja napada albanskih terorista na području opštine Preševo u periodu od 10. 1.1999. do 31.3.2010. godine

Grafikon 3: Trend broja napada albanskih terorista na području opštine Bujanovac u periodu od 10. 1.1999. do 31.3.2010. godine

Od 2001. godine do danas, upotrebom Programa za mirno rešavanje krize uopštinama Preševo, Bujanovac i Medveđa („Čovićev plan“⁹⁸), čiji je jedan od ciljeva integracija Albanaca u politički, državni i društveni sistem i poštovanje njihovih ljudskih prava u skladu sa evropskim standardima, napravljeni su vidljivi pomaci u odnosu države prema albanskoj nacionalnoj manjini. Konkretni primeri su: formiranje multietničke policije, promena izbornog sistema koji je omogućio adekvatno predstavljanje albanske nacionalne manjine u vlasti na lokalnom nivou i integraciju u pravosudni sistem (4 sudije albanske nacionalnosti u Osnovnom sudu u Vranju). Predstavnik albanske nacionalne manjine i dalje ima vrlo malo u većini državnih institucija (pošta, katastar, sudovi na višim nivoima), što predstavlja dalji izazov u ispunjavanju državnih obaveza prema albanskoj nacionalnoj manjini.

Kako bi bile smanjene međuetničke tenzije, okončani oružani sukobi i normalizovan život svih građana u te tri opštine na jugu Srbije, osnovano je 2002. godine Koordinaciono telo Vlade Republike Srbije⁹⁹ za opštine Preševo, Bujanovac i Medveđa.

Čovićev plan je razvijen da bi:

1. eliminisao pretnje državnom suverenitetu i teritorijalnom integritetu Republike Srbije;
2. demilitarizovao region i omogućio bezbednost, slobodu kretanja i pravo svih izbeglica na povratak svojim domovima;
3. razvio multietničko i multikonfesionalno društvo;
4. pružio pomoć ekonomskom i društvenom razvoju regiona.

Albanski teroristi su na Kosovu i području opština Bujanovac i Preševo u razdoblju od januara do aprila 2003. godine izveli preko 40 akata nasilja u kojima je ranjeno sedam i ubijeno osam lica. Vigan Gradica, vođa Albanske Nacionalne Armije je izjavio da „ANA deluje na svim albanskim teritorijama koje uzurpiraju srpski, makedonski, crnogorski i grčki pravoslavci“.

Izraelska obaveštajna agencija „Debka“ je objavila povezanost albanskih terorista sa islamističko terorističkom mrežom „Al Kaida“. Prema njihovim podacima članovi Al Kaide se infiltriraju u Evru preko Kosova uz pomoć albanskih ekstremista, putuju brodovima preko Crnog mora do Bugarske, gde ih dočekuju i potom prebacuju u Skoplje i Prištinu. Tu ih snabdevaju falsifikovanim ispravama i oružjem.

⁹⁸Videti više na: [https://www.scribd.com/doc/81813717/Covicev-Plan\(04.09.2015\)](https://www.scribd.com/doc/81813717/Covicev-Plan(04.09.2015))

⁹⁹Videti više na: <http://www.kt.gov.rs> (04.09.2015)

3.9.1. Sukob u Bujanovcu i Preševu

Predstavlja skup dejstava Oslobođilačke Vojske Preševa, Medveđe i Bujanovca na zauzimanje Kopnene zone u opštini Bujanovac i izbacivanje snaga policije Srbije. Sukob je vođen na području punktova Dobrosin, Končulj, Lučane i Devojačka čuka kao i u okolini sela Mali Trnovac, Muhovac i Đorđevca. Sukobi su počeli jula 2000. godine i trajali do novembra dolaskom JSO-a kao i vojnih i policijskih pojačanja na Jug Srbije.

Tokom ovog intenzivnog sukoba, srpska strana je imala više gubitaka od terorista, a uzroci tome su:

- Teroristi su nekoliko puta imali jače snage od policije,
- Policija nije mogla da koristi teško naoružanje nego samo pištolje i automatske puške,
- Policija nije uzvraćala vatru i pokušavala da izbegne gubitke,
- Teroristi su većinu gubitaka policiji naneli otvorenom borbom,
- Teroristi su koristili mine koje su bile postavljane na lokalnim putevima.

Jug Srbije je među najmanje razvijenim delovima Srbije, tako da je stopa nezaposlenosti izuzetno visoka. Nivo zaposlenosti u Bujanovcu (147 zaposlenih na 1.000 ljudi) i Preševu (85 na 1.000), niži je od Pčinjskog okruga (176) i znatno niži od razvijenijih opština Beograd (376) i Novi Sad (435).¹⁰⁰ I prosečna mesečna zarada u ovim opštinama je niža od nacionalnog proseka.

U Preševu je 2001. godine izbio oružanji sukob između srpske policije i Oslobođilačke Vojske Preševa, Medveđe i Bujanovca. Pripadnici OVPMB su se četiri dana sukobljavali s policijom. 24. maja 2001. godine je ubijen njihov zapovednik Ridvan Leši u selu Veliki Trnovac. Kada su albanski teroristi počeli sukob, NATO je doneo odluku da jugoslovenske trupe se vrate u kopnenu zonu sigurnosti. Posledice su bile, četiri poginulih članova Vojske Srbije i 20-30 albanskih terorista, dok je 60 bilo zarobljeno.¹⁰¹

¹⁰⁰Videti za više informacija Republički zavod za statistiku:
<http://webzrs.stat.gov.rs/WebSite/Public/PageView.aspx?pKey=82> (05.09.2015)

¹⁰¹<http://www.blic.rs/tag/53752/Presevska-dolina> (05.09.2015)

4. Zaključak

Separatizam albanskih ekstremista je kompleksna tema, posebno u novonastalim okolnostima kada je veliki broj zemalja Evropske unije prizao jednostranu nezavisnost Kosova. Vekovima unazad je postojala težnja Albanaca za separatizmom i ujedinjenjem sa Republikom Albanijom. Osnovni politički projekat albanskih separatista je bio bojkotovanje država čiji su građani i neprekidna manipulacija međunarodnom zajednicom navodnom ugroženošću ljudskih prava.

Bezobzirne i drske akcije albanskih ekstremista, koje su uključivale i genocidno nasilje i terorizam nad nealbanskim stanovništvom od XVIII veka do danas, pokazale su da u velikoalbanskom nacionalnom programu nema mesta ni za jedan drugi narod osim albanskog.

Poslednjih godina u javnosti se dosta govori i piše o „albanskom pitanju“ na Kosovu i Metohiji i južnim oblastima Srbije. Bez dovoljnog poznavanja stvari iz istorije ne može se rešavati pitanje Albanaca na Jugu Srbije. Nažalost, danas moćne propagande odbacuju pouzdane činjenice i umesto njih stvaraju neverovatne konstrukcije koje se temelje na sveukupno viđenje prošlosti i sadašnjosti regiona.

Delovanje albanskih terorista širom Balkana pokazuje da projekat nezavisno Kosovo samo jedna prelazna faza ideje „svi Albanci u jednoj državi“ i dovodi do zaključka da oni neće prestati dok ne ujedine te teritorije i stvore Veliku Albaniju.

Srpski narod se na Kosovu i Metohiji podvrgava sistematskom teroru kako bi bio primoran na iseljavanje i pri tom se ciljano uništavaju njegova kulturna, istorijska i materijalna dobra, a žene, deca i starci izlažu fizičkom, moralnom i svakom drugom obliku zlostavljanja.

Takođe bi svetska javnost morala da se upozna sa kosovskim problemom, kao i pitanjem opstanka srpskog naroda na tim prostorima. Bez obzira na dosadašnja reagovanja, kosovsko pitanje nije samo albansko, već i srpsko pitanje.

Budućnost razvoja događaja na Jugu Srbije kada je reč i etnoseparatističkom terorizmu će u velikoj meri biti uslovljena odlukama velikih sila, kao što je uostalom to i istorija pokazala u više navrata. Republika Srbija poučena događajima na Kosovu i Metohiji bi trebalo da pristupi ozbiljno suzbijanju albanskog ekstremizma na njenim južnim prostorima kako bi očuvala svoj teritorijalni integritet.

5. Literatura

Aristotel, *Politika*, BIGZ, Beograd, 2003.

Albanci u Srbiji – Bujanovac, Preševo i Medveđa, Švedski helsinški komitet za ljudska prava
Bela knjiga Republike Srbije, *Albanski terorizam i organizovani kriminal na Kosovu i Metohiji*, Vlada Republike Srbije, Beograd, 2003.

Bilandžić Mirko, *Terorizam i rekonstruisanje društvene moći*, Polemos, Zagreb 2013

Bodin Žan, *Šest knjiga o republici*, Politička kultura, Zagreb, 2002.

Bogdanović Dimitrije, *Knjiga o Kosovu*, Srpska Akademija nauka i umetnosti, Beograd, 1986

Dimitrijević Bojan, *Istorija 20. veka, Istorijski aspekti terorizma u Srbiji*, Institut za savremenu istoriju, Beograd, 2008.

Dimitrijević Vojin, *Strahovlada*, Beograd, 1997.

Dostanić Dušan, *Istorija pojma ekstremizam*, Monografska studija, Institut za političke studije, Beograd, 2013.

Če Gevara Ernesto, *Gerilsko ratovanje*, Beograd, 2008.

Đorić Marija, *Ekstremna desnica*, Udruženje nauka i društvo Srbije, Beograd, 2014.

Đorić, Marija, „Teorijsko određenje ekstremizma“, *Kultura polisa*, 2012. br. 17.

Đorđević Obrad, *Osnovi državne bezbednosti*, Beograd, 1987.

Đukanović Dragan, *Postojeće političke prilike i međuetnički odnosi u Makedoniji*, Izvorni naučni rad, Beograd 2003.

Human Rights Watch, *Po naređenju– Ratni zločini na Kosovu*, Samizdat B92, Beograd, 2001.
Iskonski otpor liberalnim vrednostima, Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji, Beograd 2014.

Jevtić Đorđe, *Albanski terorizam i rat na Kosovu*, feljton u *Novostima*, Beograd, 2002.

Keča Radomir, *Terorizam – globalna bezbjednosna prijetnja*, Evropski defendologija centar za naučna politička, ekonomska, socijalna, bezbjednosna, sociološka i kriminološka istraživanja, Banja Luka, 2012.

Kosovo - izazov tranzicije, Međunarodna krizna grupa, Izveštaj za Evropu br. 170, 17. februar 2006.

Kosovo – Kakvo viđeno, tako rečeno, Švedski helsinški komitet za ljudska prava

Merati Ariel, *Terrorism as a Strategy of Insurgency*, u: *Terrorism and Political Violence*, 1993.

Mijalković Saša, *Nacionalna bezbednost*, Beograd, 2009.

Mijalkovski Milan, *Terorizam*, Beograd, 2004.

Mijalkovski Milan, Damjanov Petar, *Terorizam albanskih ekstremista*, NIC Vojska, Beograd, 2002.

Milošević Milan, *Odbrana od terorizma*, Beograd 2005.

Monteskje Šarl, *O duhu zakona*, Zavod za udžbenike, Beograd, 2011.

Panalbanizam: Kolika je pretnja stabilnosti na balkanu, International crisis group, Izveštaj za Evropu br. 153, 2004.

Politička enciklopedija, Savremena administracija, Beograd, 1975.

Prevenција etnički motivisanog terorizma u Republici Srbiji „Bujanovac, Preševo i Medveđa“ Kriminalističko-policijska akademija, Beograd, 2012.

Simeunović Dragan, *Terorizam*, Pravni fakultet, Beograd, 2009.

Stepić Milomir, Kosovo i Metohija – političke, geografske i geopolitičke perspektive, Znamen, Beograd, 1999.

Terorizam, Drvo znanja, 48. Zagreb 2001.

Terorizam, Opšta enciklopedija, Zagreb 1982.

Velika Albanija – zamisli i moguće posledice, Institut za političke studije, Beograd, 1998.

Vilkinson Pol, *Terorizam protiv demokratije*, Golden marketing, Zagreb, 2002.

Internet stranice:

<http://arhiva.glas-javnosti.rs/arhiva/2003/10/26/srpski/F03102502.shtml>http://www.bezbednost.org/upload/document/teritorijalni_sporovi_oko_administrativne_linije.pdf

<http://www.blic.rs/tag/53752/Presevska-dolina>

<http://www.blic.rs/Vesti/Politika/380723/Jonuz-Musliju-bivsi-komesar-OVPMB-na-celuo-pstine-Bujanovac>

<http://www.blic.rs/Vesti/Politika/375441/Kod-Preseva-grade-spomenik-borcima-OVPMB-na-3000-kvadrata>

http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2001&mm=05&dd=24&nav_id=25837

<http://www.b92.net/specijal/kosovo2004/>

<http://www.ceopom-istina.rs/vesti/likvidatsija-bande-adema-jasharija/>

<http://www.cfr.org/terrorism/terrorist-groups-political-legitimacy/p10159#p3>

<http://www.glas-javnosti.rs/clanak/glas-javnosti-28-04-2008/kraj-zloglasnog-adema-jasarija>

<https://groups.yahoo.com/neo/groups/SrpskaInformativnaMreza/conversations/messages/27142>
<http://www.jadovno.com/kosovo/articles/kako-su-srbi-nestajali-sa-kosova-i-metohije.html#.VfKuUzlyubQ>
<http://www.koreni.rs/albanci-u-srbiji-i-srbi-u-albaniji/>
<http://www.kt.gov.rs>
<http://www.mup.gov.rs/domino/mup.nsf/terorizaml.pdf>
<http://www.novimagazin.rs/vesti/oslobodilacka-vojska-preseva-bujanovca-i-medvedje-kao-organak-ovk>
http://www.novosti.rs/dodatni_sadrzaj/clanci.119.html:275924-Mir-minira-OVK
http://www.novosti.rs/dodatni_sadrzaj/clanci.119.html:275922-Orahovac--kobna-greska
http://www.novosti.co.rs/dodatni_sadrzaj/clanci.119.html:275923-Стратиште-звано-Клечка
http://www.novosti.rs/dodatni_sadrzaj/clanci.119.html:275921-Dugi-pipci-Bin-Ladena
http://www.novosti.rs/dodatni_sadrzaj/clanci.119.html:275915-Две-групе-ОВК
http://www.odbrana.mod.gov.rs/odbrana-stari/vojni_casopisi/arhiva/VD_2014-prolece/66-2014-1-10-Zdravkovic.pdf
<http://pescanik.net/savremena-istorija-kosova/>
<https://www.scribd.com/doc/81813717/Covicev-Plan>
<http://www.specijalne-jedinice.com/Operativne-zone-OVK-i-srpski-plan-ciscenja-Kosmeta.html#sthash.IBDPSGZf.dpbs>
<http://www.srbel.net/2012/07/08/kako-su-srbi-nestajali-sa-kosova-i-metohije/>
<http://www.srbija.gov.rs/kosovo-metohija/?id=20031>
<http://www.standard.rs/politika/32223-срби-у-албанији-и-албанци-у-србији>
http://starisajt.nspm.rs/koment_2007/2007_jankovic_t1.htm
<http://www.telegraf.rs teme/ovk>
<http://www.terrorism-research.com/goals/>